

Fakta om erhvervet 2013

An aerial photograph of a rural landscape. The foreground shows a large, flat, brownish field, possibly a recently harvested or plowed field. In the middle ground, there is a dense green forest. To the right of the forest, there is a farm with several buildings, including a large red barn and a smaller red house. The background consists of rolling hills with various colored fields (green, yellow, brown) and scattered trees. The sky is not visible.

» Der er et yndigt land på 4,3 mio. hektar. Det er ikke meget, men nok til at rumme lidt flere af de store spørgsmål. «

Citat fra Landbrug & Fødevarers kampagnefilm
"Der er et yndigt land".

Vores bidrag til eksporten **148 mia. kr.**

Fødevareklyngen er et af de erhverv, der leverer det største bidrag til Danmarks handelsoverskud. Blandt de største aftagerlande af eksporten er Tyskland, Sverige, Storbritannien, Rusland, Japan og Kina.

Minkskind

10,8 mia. kr.

Agroteknologi

11,5 mia. kr.

Korn

3,8 mia. kr.

Enzymer

6,6 mia. kr.

Mejeriprodukter

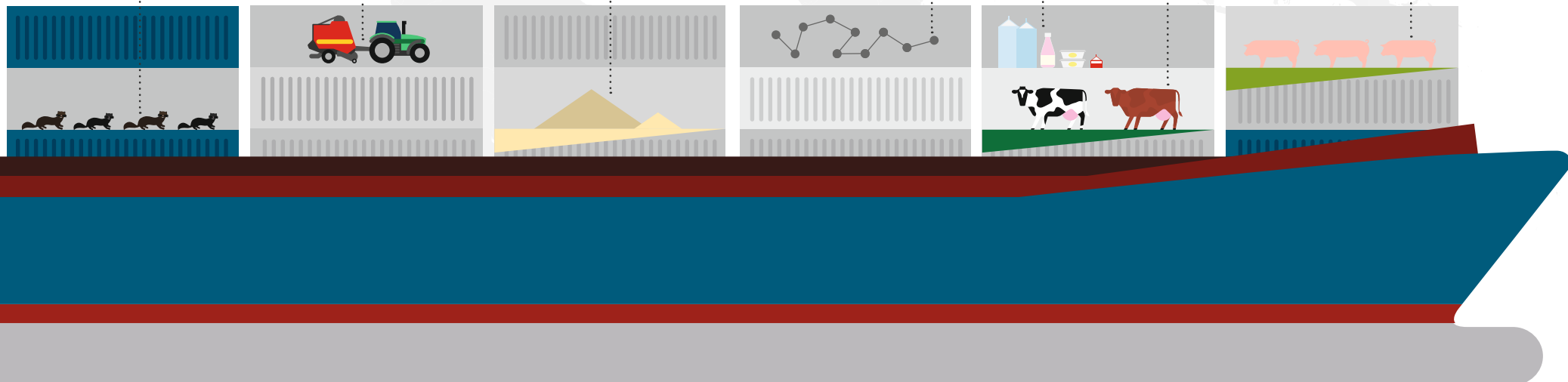
16,2 mia. kr.

Oksekød

3,4 mia. kr.

Svinekød

32,2 mia. kr.

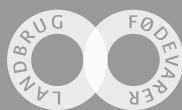
Mere med mindre

Denne publikation er et opslagsværk, der indeholder fakta om hele fødevareklyngen.

Fødevareklyngen defineres som hele værdikæden fra jord til bord. Primærproducenterne, der tæller landbrug, gartneri og fiskeri, leverer råvaregrundlaget til fødevareindustrien, der forarbejder produkterne og sender dem til de danske forbrugere eller til eksportmarkederne. Fødevareindustrien består af bl.a. slagterier, mejerier, fiskeindustri, bagerier og brødfabrikker, drikkevarerindustri samt anden fødevareindustri.

Rundt om primær- og forarbejdningsindustrien findes agroindustrien. Agroindustrien leverer f.eks. maskiner til mark- og staldbrug og teknologi til forarbejdningsindustrien.

Fødevareklyngen består desuden af forskning, viden og uddannelse, der understøtter og udvikler produktionen hos landmanden, i agroindustrien og i fødevareindustrien.

KILDER MV.

Det statistiske grundlag er indsamlet blandt mange kilder, men der er hovedsageligt tale om data fra Danmarks Statistik, offentlige myndigheder samt egne beregninger.

Skønnede og anslåede tal afmærkes med *.

FOTO

Ture Andersen
Tuala Hjarnø
Peter Prik Larsen

TRYK

Cool Gray

DESIGN & LAYOUT

e-Types & India

UDGIVET AF

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V
www.lf.dk

Indhold

Landbrugsproduktion	5
Grundlag for produktionen	8
Husdyrbestanden	11
Landbrugets produktion	15
Økonomiske forhold	22
Miljømæssige forhold	41
Forarbejdning, forskning og agroindustri	45
De danske fødevarer virksomheder	48
Agroindustri	54
Fødevarerforskning	56
Distribution og forbrug	59
Dagligvarehandel	62
Forbrug i Danmark	68
Fødevarerklængens bidrag til samfundet	75
Eksport	78
Beskæftigelse	83
Skatter og afgifter	87
Nøgletalsoversigt	95
Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug	96

Landbrugs- produktion

Landbrugsproduktionen i Danmark er mangfoldig og omfatter mange forskellige produktionsgrene lige fra produktionen af korn, svinekød, oksekød, fjerkrækød og mælk til produktionen af kartofler, græsfrø og mink. Landbrugsproduktionen er grundlaget for produktion i fødevareklyngen.

Produktionen sker på stadig større bedrifter og det gennemsnitlige driftsresultat har de seneste tre år været positivt og stigende. Landbrugets produktionsværdi lå i 2012 på 85,6 mia. kr.

Der produceres i stigende grad 'Mere med Mindre'. Produktionen er de seneste godt 20 år steget med 18 pct., mens miljøbelastningen er faldet.

85,6 mia. kr.

Landbrugets
produktionsværdi
i 2012

Brutto-
investeringer

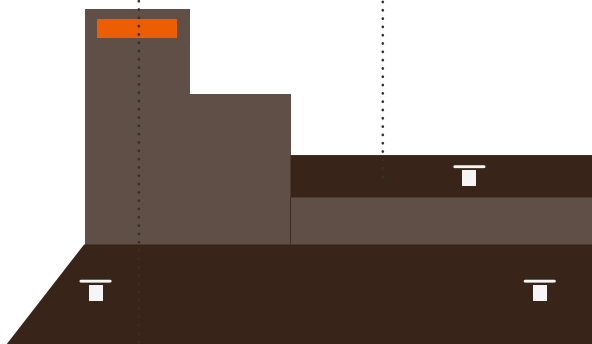
6,2 mia. kr. i landbruget i 2012

Planter

Produktionsværdi
29,4 mia. kr.

Husdyr

Produktionsværdi
52,6 mia. kr.

Bedrifter

39.929 stk.

Driftsresultat

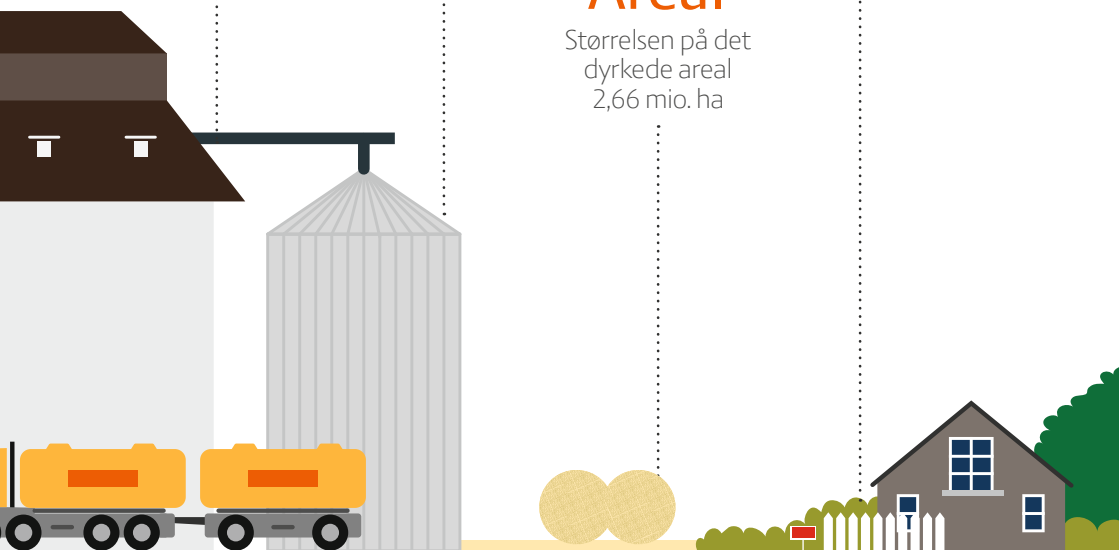
Gennemsnitlig driftsresultat
pr. heltidsbedrift
854.000 kr.

Solgte ejendomme

Antallet af landbrugs
ejendomme solgt
3.291 stk.

Areal

Størrelsen på det
dyrkede areal
2,66 mio. ha

Grundlag for produktionen

De danske primærproducenter leverer råvaregrundlaget til produktionen i resten af fødevareklyngens.

BYG ER DEN MEST POPULÆRE KORNART I DANMARK

Danmarks areal udgør i alt 4.310.000 ha. I 2012 blev der dyrket 2.645.000 ha, hvilket svarer til 62 pct. af det samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks totalareal. En stor del af den landbrugsjord, der i dag afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Det skønnes, at det samlede dyrkede areal i 2013 vil være lidt mindre end i 2012.

I 2012 blev der dyrket **2.645.000 ha**, hvilket svarer til 62 pct. af det samlede danske areal.

I 2012 udgjorde det samlede kornareal 1.495.000 ha. Mens arealet med især vinterhvede og vinterbyg falder, ses en stigning i dyrkningen af vårbyg og rug.

Det samlede grovfoderareal er steget de seneste år. Det skyldes især, at arealet med majs til ensilage er stigende. Arealet med korn til helsæd forventes at gå lidt frem, på trods af at majsens giver et højere udbytte målt ved foderenheder pr. ha.

FÆRRE OG STØRRE LANDBRUGSBEDRIFTER

Antallet af landbrugsbedrifter var i 2012 på 39.929, hvilket var et fald i forhold til 2011, hvor der var 40.661. Den overordnede tendens er, at der bliver færre landbrugsbedrifter i Danmark.

Det var særligt antallet af bedrifter på 20-30 ha, som blev reduceret i 2012. Disse faldt med 21 pct. sammenlignet med 2011. Antallet af bedrifter mellem 5 og 10 ha oplevede også et mindre fald, ligesom bedrifter på 50-100 og 100-200 ha faldt med hhv. 2,0 og 3,8 pct. Det store fald i antallet af bedrifter på 20-30 ha har resulteret i, at den gennemsnitlige bedriftsstørrelse voksede med godt 2 pct. til 66,2 ha pr. bedrift.

Det skønnes, at antallet af heltidsbedrifter faldt i 2012, mens antallet af deltidsbedrifter steg. En bedrift tælles med i statistikken, når den har mere end 10 ha. Et heltidsbrug er defineret som et brug med et standardarbejdskraftbehov på mindst et normalarbejdsår.

Tabel 1.1

Det dyrkede areals benyttelse, 1.000 ha					
	2000	2009	2010	2011	2012
Samlet dyrket areal af Danmarks areal (pct.)	2.647 62	2.624 61	2.646 62	2.640 61	2.645 62
Korn i alt	1.500	1.461	1.469	1.491	1.495
Vinterhvede	611	716	744	724	589
Vårhvede	8	9	14	20	31
Rug	50	42	51	56	58
Vinterbyg	145	141	143	131	104
Vårbyg	587	443	426	471	623
Havre	44	53	42	42	51
Triticale og andet korn til modenhed	55	55	50	45	39
Bælgssæd til modenhed	36	6	10	7	6
Rodfrugter i alt	115	81	81	84	89
Kartofler	39	38	38	41	42
Sukkerroer til fabrik	59	38	39	40	43
Foderroer	18	5	4	4	5
Gartneriprodukter i alt	22	21	20	20	19
Frilandsgrøntsager og -blomster	11	12	11	11	10
Frukt og bær i alt	8	8	8	8	8
Planteskole	3	2	2	1	1
Industrifrø i alt	104	162	166	153	127
Raps i alt	99	161	165	152	127
Anden industrifrø + hør	5	1	1	1	1
Frø til udsæd	79	90	67	66	76
Græs og grøntfoder i omdriften i alt	433	536	562	566	569
Korn og bælgssæd til ensilering	119	56	63	57	54
Majs til ensilage	61	169	172	174	184
Græs, lucerne, mv. i omdriften	252	311	327	336	332
Andet	359	267	271	253	263
Juletræer	-	18	20	18	21
Øvrige afgrøder og udyrket mark	1	52	41	44	37
Græsarealer uden for omdriften	166	192	200	187	200
Braklægning med græs	191	6	10	4	5

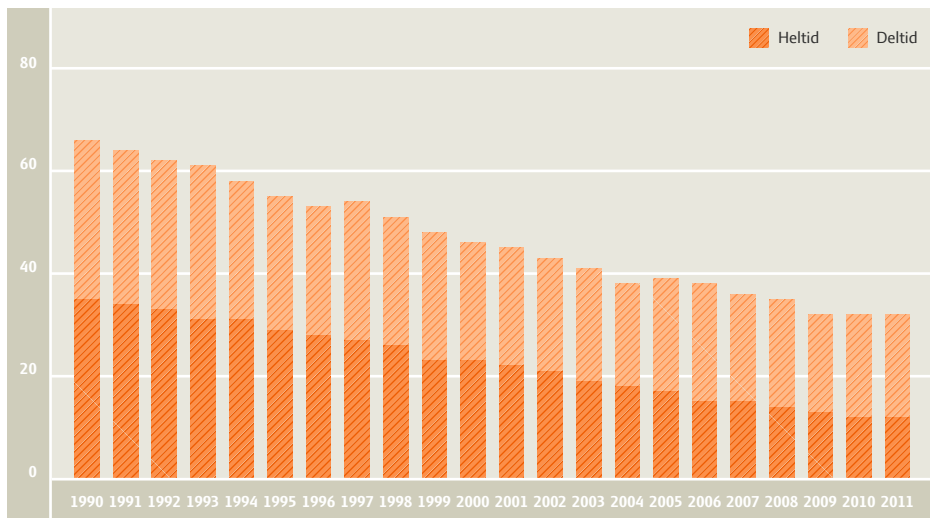
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, AFG07.

Tabel 1.2

Arealets og bedrifternes fordeling på bedriftsstørrelser								
	Landbrugsareal				Landbrugs- og gartneribedrifter			
	1995-99	2010	2011	2012	1995-99	2010	2011	2012
Absolutte tal, 1.000 ha:								
Uden dyrket areal					814	1.980	1.848	1.535
Under 5 ha	4	4	3	3	1.268	1.099	712	900
5-10 ha	74	58	58	58	10.139	8.031	8.125	8.097
10-20 ha	192	112	109	112	13.204	7.785	7.559	7.752
20-30 ha	214	106	100	80	8.668	4.304	4.076	3.220
30-50 ha	433	191	181	189	11.109	4.896	4.669	4.894
50-100 ha	836	426	406	397	12.003	5.925	5.632	5.516
100-200 ha	599	702	687	657	4.512	4.981	4.849	4.667
Over 200 ha	338	1.048	1.095	1.149	1.072	3.098	3.191	3.348
I alt	2.689	2.646	2.640	2.645	62.788	42.099	40.661	39.929
Gns. bedriftsstørrelse, ha					42,8	62,9	64,9	66,2

Anm.: Fra 2010 medregnes flere små bedrifter.
 Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, BDF07.

Figur 1.3 – Udviklingen i antal bedrifter, 1.000 stk.

Anm.: Databrud i 2008 skyldes ny opgørelsesmetode fra Danmarks Statistik. I opgørelsen for hel- og deltidslandbrug tælles de helt små bedrifter ikke med, hvilket er årsagen til at figuren viser færre bedrifter end tabel 1.2.

Kilde: Fødevareøkonomisk institut og Regnskabsstatistik fra Danmarks Statistik.

Husdyrbestanden

SPECIALISERING I HUSDYRPRODUKTIONEN

Husdyrproduktionen i dansk landbrug har i mange år været præget af en strukturudvikling, hvor husdyrene koncentrerer sig på stadig færre og større brug. Samtidig er besætningerne blevet mere specialiserede ved i stigende grad kun at omfatte én husdyrgren. I 2012 var det blot 3 pct. af de danske bedrifter, som havde både kvæg og svin.

DER BLIVER FLERE KVÆG

Kvægbestanden steg i 2012 med 39.000 stk. i forhold til 2011. Kvoteføret i dansk mælkeproduktion har betydet, at malkekvægbestanden over en årrække har været faldende som følge af stigende mælkeydelse pr. ko. Men en løbende udvidelse af mælkekvoten har betydet, at antallet af malkekøer steg lidt fra 2008-2012.

Tabel 1.4

Husdyrbestand i maj/juni, 1.000 stk.					
	2008	2009	2010	2011	2012
Kvæg i alt	1.564	1.540	1.571	1.568	1.607
heraf malkekøer	558	563	568	565	587
ammekøer	107	96	101	99	97
Svin i alt	12.738	12.369	13.173	12.932	12.331
heraf søer	1.059	1.088	1.117	1.063	1.011
Får	136	104	160	144	154
Høner over ½ år	3.521	3.280	3.900	3.815	3.958
Kyllinger	11.189	15.944	14.184	14.392	14.216
heraf til slagtning	9.737	14.787	12.836	12.528	12.576
Kalkuner	169	165	201	212	435
Ænder	214	208	224	230	103
Gæs	14	10	7	7	4
Mink,avlssdyr	2.824	2.735	2.698	2.754	2.948

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, HDYR1.

DER KOMMER FLERE MALKEKØER

I kvoteåret 2013/14 er der 3.682 bedrifter med mælkeleverancer. Heraf har godt 59 pct. en kvote på mere end en mio. kg om året. I 2012 steg antallet af malkekøer med 22.000 stk. I 2015 vil mælkekvoterne blive ophævet, og herefter forventes en fortsat stigning i antallet af malkekøer i Danmark.

AMMEKØER BLIVER DER FÆRRE AF

Bestanden af ammekøer bliver stadig mindre. I 2012 faldt bestanden fra 99.000 til 97.000. Faldet skyldtes de store omkostninger ved ammeko-produktion hos de mindre producenter, samt at reglerne for handyspræmier blev ændret fra starten af 2012.

STABILITET I SVINEBESTANDEN I 2012

Svinesektoren er præget af specialisering med voksende produktionsenheder. Mere end 54 pct. af svinebestanden gik i besætninger med mere end 5.000 svin. Den gennemsnitlige besætningsstørrelse for svinebedrifterne steg fra 2.786 svin pr. bedrift i 2011 til knap 2.949 svin pr. bedrift i 2012.

Tabel 1.5

Antal bedrifter med mælkeleverance opdelt efter kvotestørrelse

Kvoteår	1995/96	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	Ændring i pct. fra 2011/12 til 2012/13
Mælkekvote, 1.000 kg:						
Under 200	4.474	238	249	231	153	-7
200-400	6.280	465	403	365	326	-9
400-600	2.688	481	430	415	368	-3
600-800	625	412	366	332	323	-9
800-1.000	185	390	383	362	343	-5
1.000-1.200	75	522	448	420	382	-6
over 1.200	65	1.630	1.674	1.762	1.787	5
I alt	14.392	4.138	3.953	3.887	3.682	-2

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2012.

Den samlede svinebestand blev i 2012 opgjort til 12.331.000 stk. Det er et fald på 4,6 pct. i forhold til året før. Det skyldes primært et lidt lavere antal slagtesvin, men også at antallet af søer er faldet knap 5 pct. Generelt er der dog et stabilt niveau i svinebestanden, der varierer lidt som følge af forskellige tællingstidspunkter på året.

STIGENDE ANTAL HØNER

Bestanden af høner steg med 143.000 stk. fra 2011 til 2012, og bestanden udgjorde dermed næsten 4 mio. stk. i 2012. Det er en stigning på 3,7 pct. Stigningen skyldes naturlige periodeforskydninger i forbindelse med optælling af hønerne.

FLERE SLAGTEKYLLINGER

Slagtekyllingebestanden i Danmark var i 2012 på 12,6 mio. stk. Det er en stigning på 48.000 stk. i forhold til 2011.

Slagtekyllingeproduktionen er meget koncentreret, og størstedelen af alle bedrifter har mere end 25.000 slagtekyllinger.

I 2012 blev **den samlede danske svinebestand** opgjort til 12.331.000 stk.

Tabel 1.6

Ændringer i svinebesætningsstrukturen						
	Pct. af samtlige svinebesætninger			Pct. af samlet svinebestand		
	1995-99	2011	2012	1995-99	2011	2012
Antal svin i besætningerne:						
1-49	23,8	11,1	14,8	0,8	0,0	0,1
50-99	10,3	2,3	2,6	1,2	0,1	0,0
100-499	29,9	10,2	6,8	12,6	1,1	0,7
500-999	16,1	10,4	10,6	18,8	2,8	2,7
1.000-1.999	13,1	18,8	16,1	29,9	9,9	8,3
2.000-4.999	6,1	29,3	30,0	28,5	34,1	33,5
5000 og derover	0,7	17,9	19,1	8,2	52,1	54,7
I alt, pct.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
I alt besætninger og 1.000 svin	18.648	4.641	4.182			
Svin pr. bedrift	11.406	12.932	12.331			
	612	2.786	2.949			

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, HDYR07.

STIGNING I BESTANDEN AF KALKUNER

Bestanden af ænder og gæs har været faldende de seneste 10 år. Årsagen skal bl.a. findes i de skærpede krav til fjerkræproduktion omkring veterinære forhold samt slagterilukninger. 2010 og 2011 brød dog med tidlige års tendenser. I 2012 steg betanden af kalkuner, hvor den samlede bestand mere end fordobledes fra 212.000 stk. til 435.000 stk. Bestanden af ænder faldt i samme periode til mindre end det halve, og lå i 2012 på 103.000 stk. Bestanden af gæs oplevede et fald på 3.000 stk. og blev i 2012 opgjort til 4.000 stk.

FLERE FÅR I DANMARK

Antallet af får er generelt faldet siden 2006. Denne tendens blev dog brudt i 2012, hvor antallet af får steg til 154.000 stk. fra 144.000 stk. i 2011. Dette svarer til stigning på 6,8 pct.

Tabel 1.7

Slagtninger på slagterierne og eksport af levende slagtedyr, 1.000 stk.

	1995-1999	2008	2009	2010	2011	2012
Slagtninger på slagterierne:						
Voksent kvæg og slagtekalve	648	486	480	493	514	488
Søer og orner	437	414	410	437	470	422
Polte	17	14	10	9	12	10
Slagtesvin	19.651	20.334	18.885	19.667	20.392	19.027
Kyllinger	119.142	100.304	100.132	108.204	106.074	100.231
Eksport af levende slagtedyr:						
Voksent kvæg	5	1	2	1	5	5
Kalve	53	13	18	17	27	38
Slagtesvin og søer	*241	1.060	1.250	896	500	453
Smågrise	*1.001	5.280	7.044	7.515	8.039	9.241
Kyllinger	11.911	10.546	11.860	12.718	12.514	13.888

* Opgjort for perioden 1996-2000.

Kilde: Danmarks Statistik og Landbrug & Fødevarer, Statistikbanken.dk, ANI4-6.

Landbrugets produktion

MINDRE FREMGANG I LANDBRUGSPRODUKTION

Den samlede vegetabiliske produktion steg igen i 2012. Den samlede produktion steg fra 166,4 mio. afgrødeenheder i 2011 til 171,3 mio. i 2012.

Den samlede animalske produktion bød ikke på fremgang i 2012, hvor kun æg- og minkproduktionen steg i forhold til 2011.

STABIL ANIMALSK PRODUKTION

Den totale mælkeproduktion er reguleret af mælkekvoten frem til 2015, og i 2012 var produktionen af mælk på i alt 4.995 mio. kg. Den danske kvægbestand er stort set halveret siden 1984, hvor mælkekvoten blev indført. Halveringen af kvægbestanden er sket som følge af en markant ydelsesfremgang. I 1984 producerede en malkeko i gennemsnit 5.900 kg. mælk årligt, mens den i 2012 producerede 9.019 kg. mælk i gennemsnit. Nogle malkekøer ligger dog betydeligt højere.

Produktionen af okse- og kalvekød var på 138 mio. kg. i 2012 og dermed 7 mio. kg lavere end i 2011. Over en årrække har antallet af slagte dyr været faldende. Det skyldes fremgangen i mælkeydelsen, der igen betyder en mindre samlet kvægbestand.

Tabel 1.8

Husdyrproduktionens størrelse, mio. kg						
	Husdyrproduktionens størrelse, mio. kg					
	1995-99	2008	2009	2010	2011	2012
Samlet mælkeproduktion	4.665	4.720	4.814	4.909	4.881	4.995
Smør	52	38	37	34	37	39
Ost	297	324	321	292	275	303
Okse- og kalvekød	189	138	137	142	145	138
Svinekød	1.673	1.985	1.898	1.974	2.008	1.902
Hestekød	1	1	1	1	-	-
Fåre- og lammekød	2	2	2	2	-	-
Fjerkrækød	190	205	197	219	215	177
Æg	76	68	61	63	66	67
Minkskind, 1.000 stk.	10.400	14.000	14.000	14.000	15.000	15.600

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, ANI4-8 og København Fur.

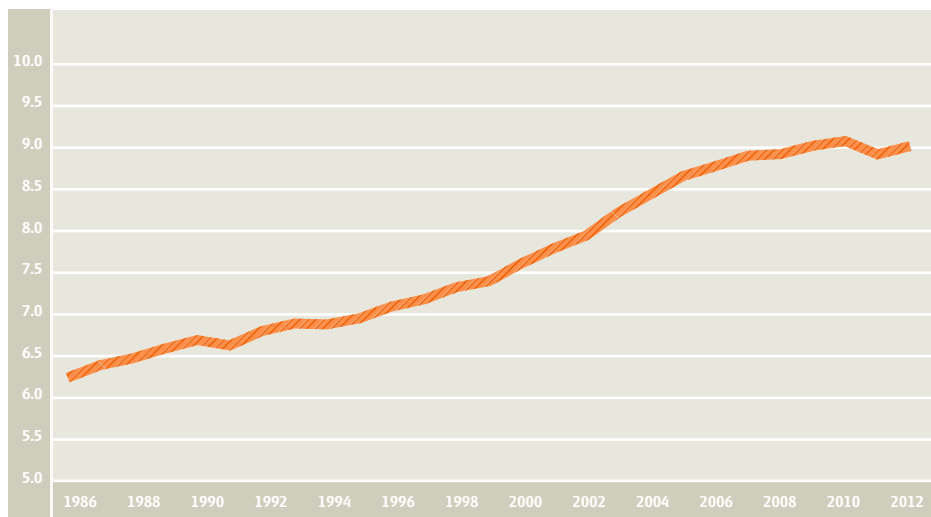
Produktionen af svinekød faldt til i alt 1.902 mio. kg i 2012, hvilket er et fald på ca. 5 pct. sammenlignet med produktionen i 2011. Eksporten af levende slagtesvin steg med 1,6 pct., hvormed 453.000 svin blev sendt til slagtning i udlandet. Eksporten af levende smågrise steg til 9,24 mio. stk. i 2012, hvilket svarer til en stigning på 15 pct. i forhold til 2011. Den største aftager af smågrise er Tyskland, som i 2012 aftog 72 pct. af eksporten, svarende til ca. 6,6 mio. stk.

I svineproduktionen er der de seneste **35 år sket en fordobling** i produktiviteten.

Fremgangen i produktiviteten i svineproduktionen kommer bl.a. til udtryk ved udviklingen i antallet af producerede grise pr. årsko. Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årsko steg fra 29,1 i 2011 til 29,7 i 2012. Over de seneste 35 år er der sket mere end en fordobling i produktiviteten.

Den samlede produktion af fjerkrækød var på 177 mio. kg i 2012 og faldt således med 18 pct. i forhold til året før. Slagtninger af høner sker ikke længere på danske slagterier. Slagtehønerne sendes primært til Tyskland eller indgår som foder i minkproduktionen.

Figur 1.9 – Effektivitet i husdyrproduktionen. Mælkeydelse pr. malkeko, 1.000 kg

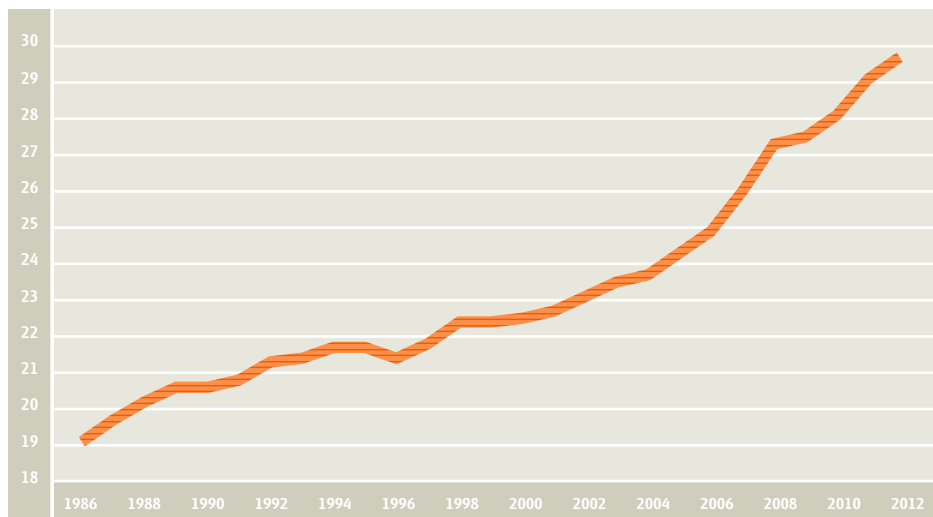
Kilde: Videncenter for Landbrug.

Ægproduktionen var i 2012 på 67 mio. kg, hvilket er en fremgang på 1 mio. kg sammenlignet med 2011. De fleste æg går til konsum i Danmark, da mange danske forbrugere foretrækker dansk producerede friske æg på grund af den større fødevarerikkerhed. De æg, der importeres til Danmark, er primært industriæg.

Minkproduktionen lå i 2012 på 15,6 mio. skind, hvilket er 0,6 mio. flere end i 2011. Stort set alle skind i den danske minkproduktion eksporteres. Kina er det vigtigste marked for de danske skind. I Kina sker der videreforarbejdning af skindene, hvorefter de videreeksporteres til andre lande eller afsættes på det kinesiske hjemmemarked.

Stort set alle skind i den danske minkproduktion eksporteres. **Kina er det vigtigste marked for de danske skind.**

Figur 1.10 – Effektivitet i husdyrproduktionen. Producerede grise pr. årssø.

Kilde: Videncenter for Landbrug.

VEGETABILSK PRODUKTION AFHÆNGIG AF VEJRET

Efter at høsten slog alle rekorder i 2009 med et udbytte på 10,1 mio. ton korn, faldt kornudbyttet i 2010 og steg en smule i 2011. Stigningen fortsatte i 2012, hvor produktionen lå på 9,5 mio. ton. Stigningen skyldes primært en væsentlig stigning i produktionen af vårbyg, som steg fra 2,5 mio. ton i 2011 til 3,4 mio. ton i 2012. Dette svarer til en stigning på 35 pct. Produktionen af to andre vigtige kornarter i Danmark, vinterhvede og vinterbyg, er begge faldet i 2012. I 2012 faldt produktionen af vinterhvede med 375.000 ton., mens produktionen af vinterbyg faldt med 75.000 ton. Dette svarer til et fald på henholdsvis 8 pct. og 10 pct.

Produktionen af triticale faldt i 2012 17 pct., mens produktionen af havre og blandsæd, vårhvede samt rug steg med henholdsvis 35, 80 og 31 pct.

Der var i 2011 en tilbagegang i produktionen af fodersukkerroer på 6,3 pct., mens de mere udbredte fabriksroer faldt med knap 2 pct. Fabriksroerne bliver brugt til sukkerproduktion, mens fodersukkerroerne bliver brugt som foder til kvæg. Tidligere var roerne én af de primære foderkilder, men i dag er de blevet erstattet af bl.a. majs.

Som i 2011 faldt produktionen af raps i 2012. Faldet var på 4,7 pct. Kartoffelproduktionen steg i 2012 med 2,7 pct. og fortsatte dermed den positive udvikling fra 2011, hvor der ligeledes sås en produktionsstigning.

Omkring 73 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor svin og kvæg er de største aftagere.

Tabel 1.11

Høstudbytte i Danmark, 1.000 ton						
	2000	2008	2009	2010	2011	2012
Udbytte, 1.000 ton:						
Vinterhvede	4.651	4.979	5.897	4.996	4.746	4.371
Vårhvede	43	40	44	64	86	154
Rug	263	152	238	255	294	384
Triticale	244	185	229	177	138	115
Vinterbyg	816	751	938	784	724	649
Vårbyg	3.164	2.646	2.456	2.198	2.526	3.410
Havre og blandsæd	233	322	315	274	225	303
Majs til modenhed	-	-	0	-	55	75
Korn i alt	9.413	9.074	10.117	8.748	8.794	9.460
Bælgsæd i alt	138	14	22	34	27	27
Bjærget halm i alt	3.699	3.868	4.050	3.307	3.275	3.670
Vinterraps	263	628	635	577	504	481
Vårraps	32	2	3	3	4	3
Raps i alt	294	629	637	580	508	485
Kartofler	1.645	1.705	1.618	1.358	1.620	1.664
Fabriksroer	3.345	2.187	1.898	2.356	2.700	2.649
Fodersukkerroer	1.153	338	380	276	284	266
Rodfrugter i alt	6.143	4.230	3.896	3.990	4.604	4.579
Lucerne	332	191	282	315	348	281
Majs til ensilering	2.105	6.256	6.847	5.923	6.765	6.250
Korn til ensilering	2.360	839	1.001	1.093	1.141	1.032
Græs og kløver i omdriften	10.368	13.026	15.103	14.150	15.660	15.783
Græs uden for omdriften	3.989	3.310	3.682	3.180	3.302	3.474
Efterslæt efter korn og helsæd	2.878	596	497	515	554	438
Græs, grønfoder og efterslæt i alt	22.031	24.218	27.412	25.177	27.769	27.259
Udbytte, mio. afgrødeenheder ¹⁾						
Kerne, halm og bælgsæd	108,3	96,8	107,9	93,1	93,4	100,1
Rodfrugter	13,8	9,4	8,6	8,8	10,2	10,2
Lucerne (ensilage)	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
Græsmarksafgrøder	24,2	24,5	28,5	27,1	29,8	29,7
Majs til ensilering	5,3	16,6	18,1	15,7	17,9	16,6
Helsæd (inkl. efterafgrøde)	9,2	6,1	6,5	5,8	6,0	6,1
Raps	4,8	10,7	10,9	9,9	8,7	8,3
Samlet høstudbytte i mio. afgrødenheder ²⁾	166,0	164,3	180,9	160,7	166,4	171,3

1) 1 afgrødeenhed = 100 Foderenheder.

2) Ekskl. frø til udsæd og gartneriprodukter.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, HST77.

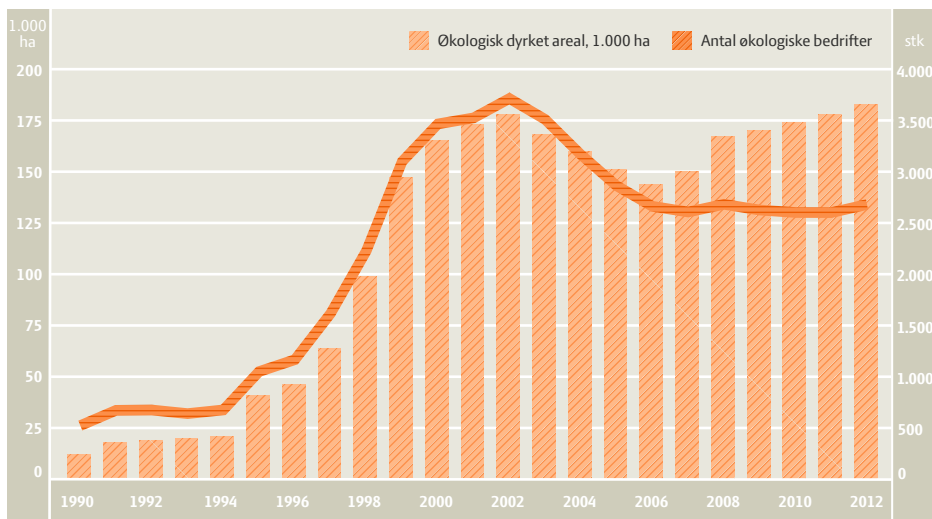
ØKOLOGISKE AREALER STIGER

Det økologiske produktionsareal steg med 5.092 ha fra 2011 til 2012. Dette svarer til en stigning i det økologiske produktionsareal på 2,9 %, og arealet er dermed oppe på 182.930 ha. Antallet af bedrifter ligger fortsat nogenlunde stabilt. I 2012 var der 2.680 økologiske bedrifter. Dette er 79 flere end i 2011.

Den almindelige strukturudvikling i landbruget påvirker også antallet af økologiske bedrifter. Andelen af de økologiske bedrifter har de seneste år ligget konstant mellem 6 og 7 pct.

De økologiske bedrifter adskiller sig især fra landsgennemsnittet ved en langt højere andel af bedrifter under 5 ha, ligesom der er en gennemgående lavere andel af mellemstore bedrifter. Årsagen skal findes i, at mange økologiske bedrifter producerer nicheprodukter, hvor afsætningsmulighederne er begrænsede set i forhold til konventionelt landbrug.

Figur 1.12 – Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal

Kilde: Plantedirektoratet, Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2012.

» Det samlede økologiske produktionsareal var i 2012 182.930 ha.«

De økologiske bedrifter adskiller sig især fra
landsgennemsnittet ved en langt højere andel
af bedrifter under 5 ha.

Økonomiske forhold

LANDBRUGETS GÆLD STAGNERET

Landbrugets samlede gæld var ved udgangen af 2012 på 361 mia. kr., hvormed udviklingen i landbrugets gæld er stagneret sammenholdt med tidligere år. Således steg gælden med ca. 4 mia. kr., hvilket er en vækst på knap 1,1 pct. 69,6 pct. af gælden var placeret på heltidsbrugene. Den samlede restgæld til realkreditinstitutterne var ultimo 2012 på 275,8 mia. kr., hvilket svarer til godt 76 pct. af landbrugets samlede gæld. 89 pct. af restgælden til realkreditinstitutterne er med variabel rente, og 2,7 pct. har et renteloft. Andelen med variabel rente er således igen steget i forhold til året før.

En renteændring på 1 pct. vil således føre til, at landbrugets renteudgifter, som følge af den store andel af variabelt forrentede realkredit- og

Tabel 1.13

Landbrugets restgæld ultimo, mio. kr.								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Realkreditinstitutter i alt	184.380	197.640	220.497	243.725	266.522	271.928	272.504	275.820
heraf rentetilpasningslån	109.500	130.990	155.680	187.720	221.860	236.440	240.480	245.460
heraf med renteloft	9.150	11.710	13.530	12.320	9.190	8.640	8.090	7.380
heraf med afdragsfrihed ¹⁾	44.950	64.700	98.370	128.930	153.580	164.440	168.480	171.970
heraf ydet i euro	50.030	60.110	85.572	111.983	146.945	158.589	151.730	142.022
heraf baseret på CIBOR/EURIBOR			46.309	61.597	59.662	64.341	62.820	61.036
Statslån	70	40	59	14	0	0	0	0
Pengeinstitutter	39.780	45.630	55.377	65.622	62.643	65.948	65.707	66.533
Privat realkredit	1.020	2.310	1.817	1.981	1.919	1.938	2.164	2.122
Privat gæld i øvrigt	2.690	3.110	3.368	3.650	2.432	1.763	2.185	1.375
Varegæld	12.730	13.550	13.721	13.970	14.170	13.599	12.667	13.584
Moms, skat mv.	1.040	1.090	1.144	1.594	2.300	1.936	2.238	2.167
Gæld i alt, tinglyst værdi	241.710	263.370	295.983	330.826	349.986	357.113	357.465	361.601
Gæld i alt, kontantværdi	244.140	264.960	295.645	330.279	349.670	356.856	357.059	361.009
heraf på heltidsbedrifter	174.420	188.040	213.510	251.861	268.356	270.000	260.340	251.290

1) Lån med en afdragsfri periode på op til 10 år.

Anm.: Omfatter bedrifter over 10 ha samt bedrifter herunder med en væsentlig landbrugsproduktion.

Ekskl. udlån til gartnerier. Inkl. realkreditgæld på tilfornede aktiver.

Kilde: Realkreditinstitutterne og Fødevarøkonomisk Institut.

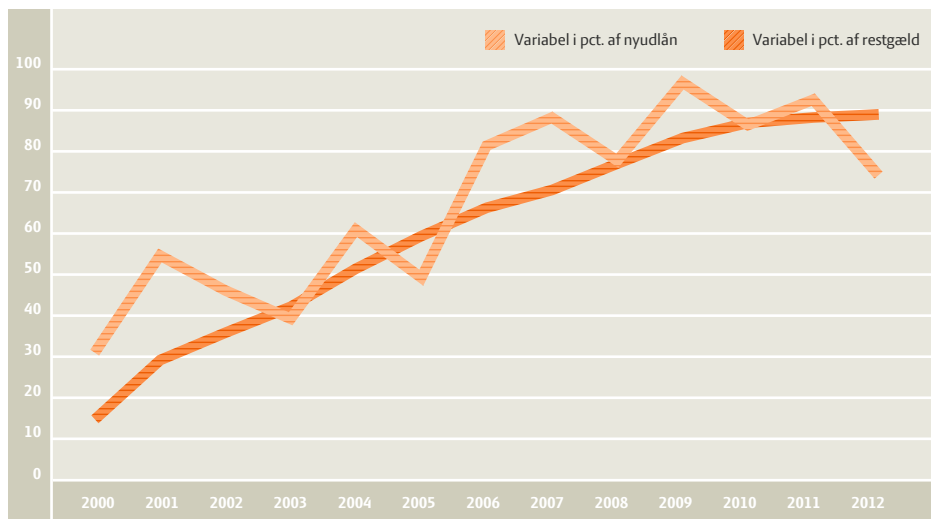
pengeinstitutsgæld, vil ændres med ca. 2,75 mia. kr. En del landmænd har dog, via pengeinstitutterne, finansielle instrumenter tilknyttet deres variable realkreditlån, som delvist beskytter dem mod virkninger af en renteforøgelse.

62 pct. af landbrugets realkreditgæld var med afdragsfrihed ved udgangen af 2012. Ca. 61 mia. kr., svarende til 22 pct. af den samlede realkreditgæld, var baseret på de korte CIBOR- eller EURIBOR-renter med rentetilpasning enten 2 eller 4 gange årligt. Der ses fra 2011 til 2012 igen et fald i antallet af lån optaget i euro.

Den næststørste kreditgiver til landbruget er pengeinstitutterne med et skønnet udlån på godt 66 mia. kr., svarende til 24 pct. af den samlede restgæld. Mange landmænds usikre økonomiske forhold gjorde i 2009 bankerne mere forsigtige i forhold til nye lån, hvormed man for første gang i mange år så, at bankernes udlån til landbruget faldt. Bankernes udlån steg fra 2009 til 2010, mens det faldt igen i 2011. Bankernes udlån steg dog en smule i løbet af 2012.

Landbrugets samlede gæld var ved udgangen af 2012 på **361 mia. kr.**

Figur 1.14 – Variabelt foretandede lån i andel af landbrugets bruttoudlån hos realkreditinstitutterne, pct.

Kilde: Realkreditinstitutterne.

De øvrige gældsposter (varegæld, privat gæld, moms, mv.) tegner sig for 19,2 mia. kr. ultimo 2012, hvilket svarer til 6,9 pct. af det samlede udlån. På denne post er der hermed ingen nævneværdig udvikling de seneste år. Statslån er nu af så lille en størrelse, at den er for usikker at opgøre.

RENTETILPASNINGSLÅNENES MISTER POPULARITET

Fleks- og rentetilpasningslån blev introduceret på det danske marked i 1997, og siden er deres popularitet steget støt. De danske boligejere finansierer i dag en betydelig del af deres bolig med variabelt forrentede lån. De danske landmænd benytter sig i endnu højere grad end bolig-ejerne af rentetilpasningslån. Landmændene benytter sig specielt af rentetilpasningslån med en rentebindingsperiode på 1 år, også kaldt F1-lån. Rentetilpasningslånenes popularitet er dog faldet i løbet af 2012, hvor 74 pct. af nyoptagede lån var rentetilpasningslån. I 2011 var 93 pct. af alle nye lån i landbruget rentetilpasningslån.

Stigningen i de variabelt forrentede låns andel af restgælden kan forklares med, at der er betalt flere afdrag på de fastforrentede lån, og at kursen på disse lån har været højere end på de variabelt forrentede lån.

Tabel 1.15

Kontantværdien af landbrugets aktiver mv., ultimo kalenderåret, mia. kr.

	1995-99	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Landbrugsaktiver i alt	173,7	385,0	385,4	530,1	515,6	511,8	472,1	461,7
Brugerbolig, personbil m.v.	29,9	38,0	36,5	43,8	49,3	49,4	49,4	49,6
Andre erhverv	13,5	18,8	22,5	26,8	26,8	28,7	29,1	26,2
Andre aktiver	24,3	41,9	53,9	51,7	52,3	51,7	47,2	50,8
Aktiver i alt i selveje	241,4	483,7	498,3	652,4	643,9	641,7	597,8	588,2
Heraf finansieret med:								
Gæld	124,5	235,8	264,5	301,6	323,8	336,4	329,8	335,1
Egenkapital	116,8	247,9	233,8	350,8	320,1	305,3	268,0	253,1

Anm.: Omfatter aktiver og passiver på bedrifter med 10 ha og derover.

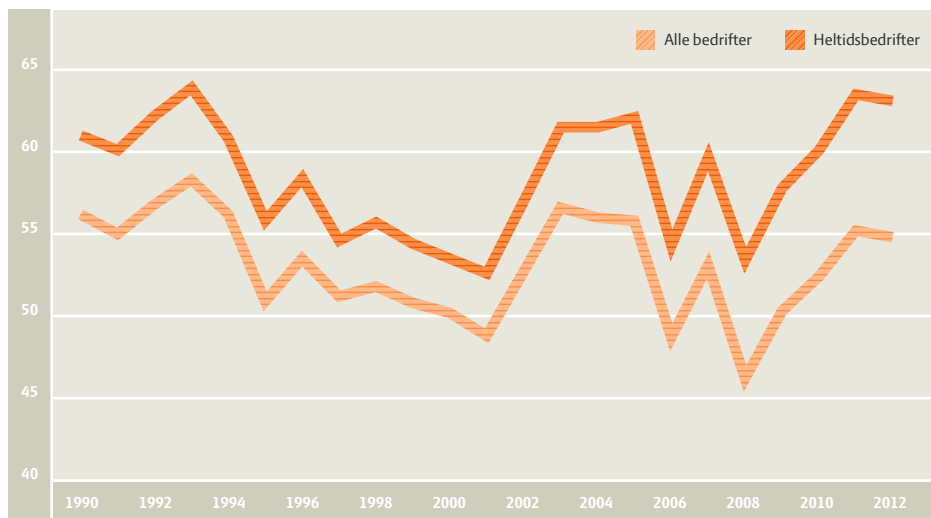
Ekskl. værdi af tilforpagtede aktiver.

Kilde: Egen bearbejdning af materiale fra Danmarks Statistik.

GÆLDSPROCENTEN ER STAGNERET

Hvis udviklingen i gælden sættes i forhold til udviklingen i værdien af landbrugets aktiver, fås gældsprocenten. Gældsprocenten på landets landbrug tog et dyk i 2008, som følge af stadig stigende ejendomspriser, men dette fald blev udlignet i 2009, hvor ejendomspriserne faldt, som følge af finanskrisen. Denne tendens fortsatte i 2010 og 2011, hvilket medførte, at gældsprocenten steg yderligere. Denne udvikling er stagneret i 2012, hvorfor gældsprocenten i 2012 for heltids- og deltidsbedrifter er på hhv. 63 og 55 pct.

Figur 1.16 – Landbrugets gældsprocent ultimo året, pct.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, JORD6-7.

Tabel 1.17

Salg af bebyggede landbrugsejendomme ¹⁾

	2010		2011		2012	
	Antal salg	Købesum 1.000 kr. pr. ha	Antal salg	Købesum 1.000 kr. pr. ha	Antal salg	Købesum 1.000 kr. pr. ha
Salg i alm. fri handel						
2-5 ha	95	370	136	411	119	359
5-10 ha	603	280	593	261	565	239
10-15 ha	413	203	394	183	361	188
15-30 ha	641	172	714	157	666	147
30-60 ha	589	164	549	153	534	148
60-100 ha	369	168	282	162	299	157
Mere end 100 ha	232	171	175	179	134	146
I alt	2.942	183	2.843	174	2.678	163
Familiesalg						
2-5 ha	19	443	23	351	27	283
5-10 ha	114	253	117	216	90	191
10-15 ha	66	197	56	154	51	214
15-30 ha	106	159	131	138	107	152
30-60 ha	80	146	113	131	94	143
60-100 ha	49	116	64	136	56	147
Mere end 100 ha	29	115	38	110	31	110
I alt	463	145	542	140	456	154
Andre salg	190	-	229	-	189	-
Bebyggede sejendomme i alt	3.595	-	3.614	-	3.323	-

1) Handelspriser til kontantværdi for jord og bygninger.

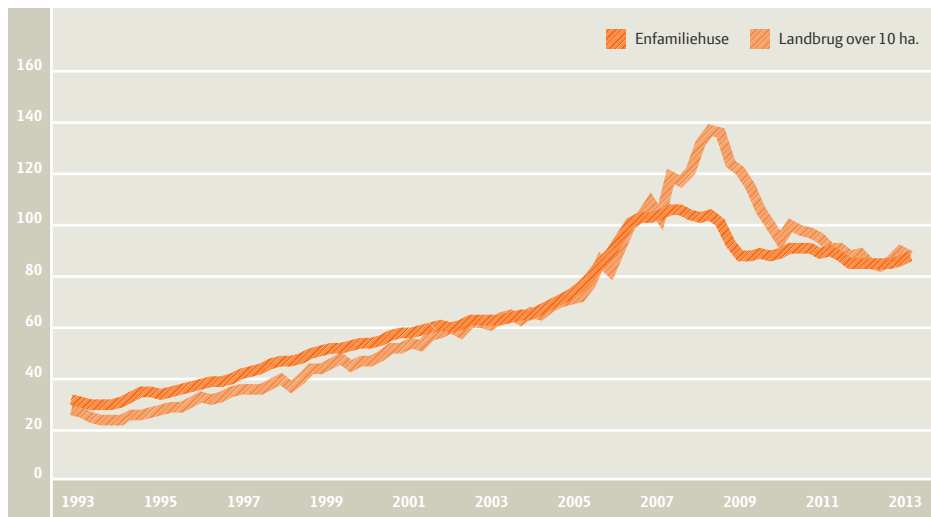
Anm.: Data er for handel i hele landet.

Kilde: Egen bearbejdning af tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, EJEN77.

HANDLEN MED LANDBRUGSEJENDOMME

Samlet set faldt antallet af handler med landbrugsejendomme fra 2011 til 2012. Der blev i 2012 handlet 2.678 ejendomme i fri handel, hvilket er 165 handler færre end året før. Mens antallet af handler i fri handel faldt med 6 pct. faldt antallet af familiehandler med 16 pct. Antallet af familiehandler udgjorde 13,7 pct. af det samlede antal omsatte ejendomme. Der blev i 2012 handlet 2.466 ejendomme over 10 ha.

Figur 1.18 – Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid, 2006=100

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, EJEN5.

PRISERNE PÅ LANDBRUGSEJENDOMME FALDET

Priserne på landbrugsejendomme bar i 2012 fortsat præg af et afmattet ejendomsmarked. Gennemsnitsprisen i fri handel for ejendomme over 10 ha var 152.000 kr. pr. ha inklusive bygninger, hvor prisen i 2011 var på 165.500 kr. pr. ha.

Priserne på landbrugsejendomme har stort set fulgt samme udvikling som prisen på enfamiliehuse og sommerhuse, dog med en mindre periode-mæssig forskydning. Hvor landbrugene som følge af stor optimisme steg i pris gennem 2007 og 2008, var der mere konstante prisforhold i de to andre kategorier. Prisen på landbrugsejendomme toppede i andet kvartal 2008. Priserne er frem til udgangen af 2012 faldet med mere end 30 pct.

Priserne på landbrugsejendomme er påvirket af mange faktorer. Grundlæggende er gode finansieringsmuligheder vigtige for prisudviklingen, men det er også afgørende, at landbruget har en god indtjening. Så forventningerne til de fremtidige indtjeningsmuligheder har i høj grad betydning for prissætningen på landbrugsejendomme.

Tabel 1.19

Landbrugets samlede investeringer, mio. kr.						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Driftsbygninger i alt	4.744	7.763	7.435	4.023	3.199	2.813
Heraf						
Kvægstalde	1.094	1.955	2.477	1.521	798	638
Svinestalde	1.792	3.337	2.295	588	670	458
Andre driftsbygninger	1.857	2.471	2.663	1.914	1.730	1.717
Maskiner og inventar	6.594	7.094	7.927	4.152	4.055	4.329
Plantager og grundforbedring	129	186	358	174	142	139
Bruttoinvesteringer i alt	11.467	15.043	15.720	8.350	7.395	7.282

Anm.: Alle tal er i løbende priser.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, JB1.

MARKANT FALD I INVESTERINGERNE I LANDBRUGET

Landbrugets investeringer var, som følge af lav rente og gode finansieringsmuligheder, stigende frem til 2009, hvorefter landbrugets investeringer faldt markant. Denne tendens var også gældende for 2010. Faldet fortsatte i 2011, og det samlede fald i landbrugets investeringer siden 2008 er i alt på 60 pct. Landbrugets samlede bruttoinvesteringer var i 2011 6,3 mia. kr.

Baggrunden for det kraftige fald skal findes i en kombination af lange sagsbehandlingstider for miljøgodkendelser af byggeri af nye stalde samt den finansielle situation. Investeringer i svine- og kvægstalde har været hårdest ramt med fald på hhv. 80 og 74 pct. fra 2008 til 2011.

LANDBRUGETS SALGSPRISER HAR UDVIKLET SIG POSITIVT

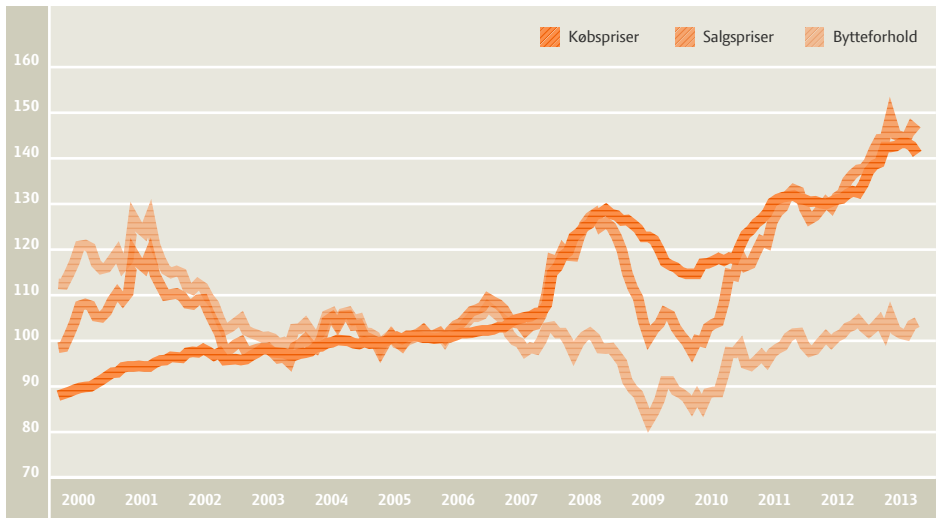
Da boblen sprang og højkonjunktur blev afløst af finanskrisen i slutningen af 2008, ramte det landbrugets bytteforhold hårdt. Bytteforholdet er defineret som forholdet mellem købs- og salgspriser.

Salgspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene producerer, såsom kød, mejeriprodukter, æg, korn, kartofler, osv. Købspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene har brug for i produktionen f.eks. diesel, foder, kunstgødning, osv.

For planteproducenterne påvirker høje kornpriser bytteforholdet positivt, mens høje kornpriser påvirker f.eks. svineproducenternes bytteforhold negativt, da foder i form af korn er grundlaget for svineproduktionen. Høje kornpriser bør dog på sigt give højere salgspriser på kød og dermed betyde et forbedret bytteforhold.

Fra 2010 til 2012 er både købs- og salgspriserne steget. Købspriserne steg dog ikke så meget som salgspriserne, og dermed blev bytteforholdet forbedret indtil starten af 2013, hvor udviklingen er vendt. Især korn- og kartoffelpriserne er steget meget i løbet af 2012 og videre ind i 2013.

Figur 1.20 – Indeks for landbrugets prisudvikling, 2005=100

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Priserne på oksekød steg i 2012, men er stagneret i løbet af 2013.

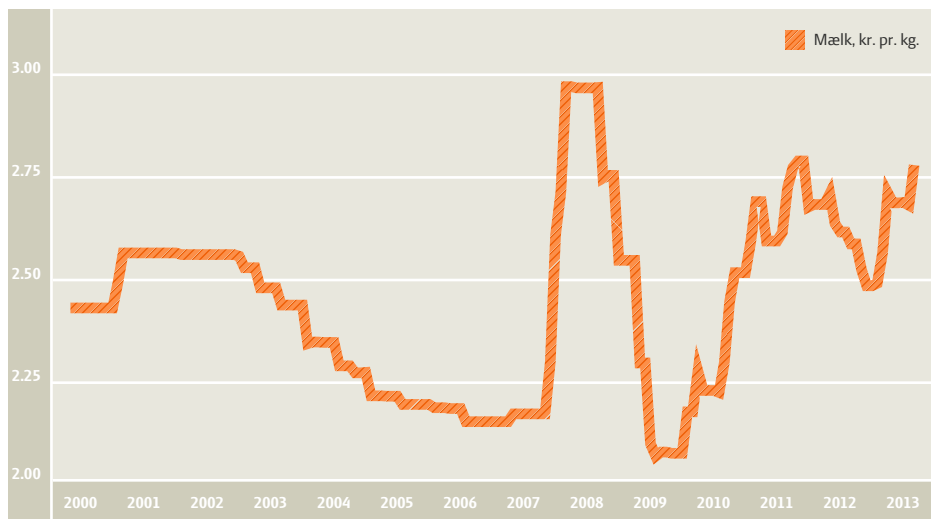
PRISUDVIKLING FOR ANIMALSKE PRODUKTER

Mælkeprisen var meget lav i 2009, hvilket medførte store driftsunderskud for de danske mælkeproducenter. Prisen steg dog igen i 2010 og 2011 i takt med, at den globale efterspørgsel efter mejeriprodukter steg. Prisen stagnerede i løbet af 2012, og indtjeningen for mælkeproducenterne er stadig under pres.

Prisen på oksekød har været forholdsvis stabil i EU i de seneste år. I 2009 faldt oksekødspriserne, ligesom de øvrige landbrugsprodukter, men en høj global efterspørgsel i 2010 og 2011 har været med til at holde priserne på et rentabelt niveau. I 2012 er priserne steget yderligere, men er dog stagneret i løbet af 2013.

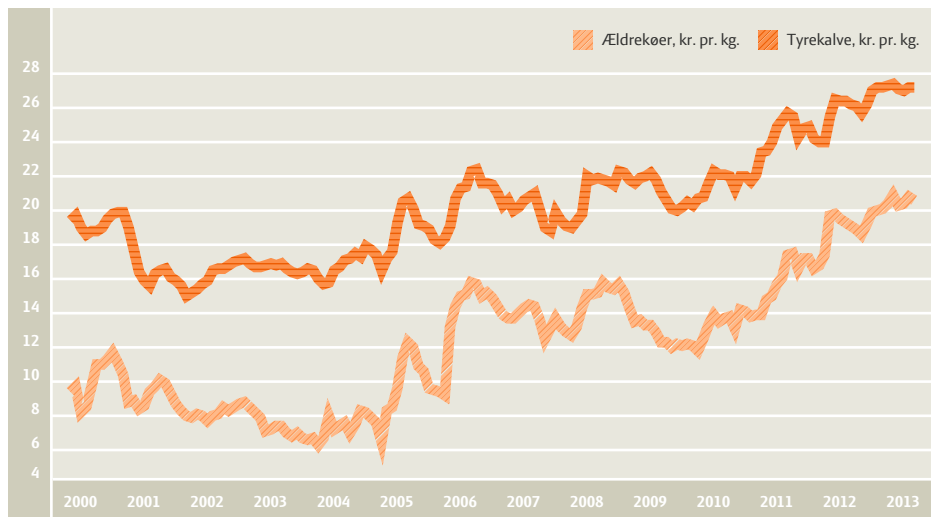
Noteringen på svinekød steg med ca. 20 pct. i 2012 i forhold til 2011. Foderomkostningerne er dog samtidig steget, hvilket har presset bytteforholdet i svineproduktionen. De positive effekter af stigende svine kødspriser er dermed begrænset.

Figur 1.21 – Udviklingen i landbrugets salgspriser, kr. pr. kg.

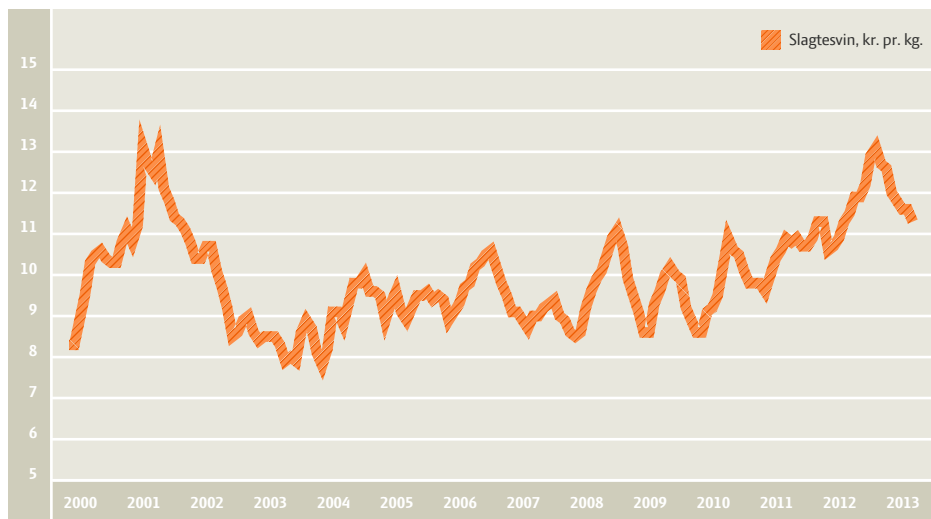
Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Figur 1.22 – Udviklingen i landbrugets salg priser, kr. pr. kg.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Figur 1.23 – Udviklingen i landbrugets salg priser, kr. pr. kg.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

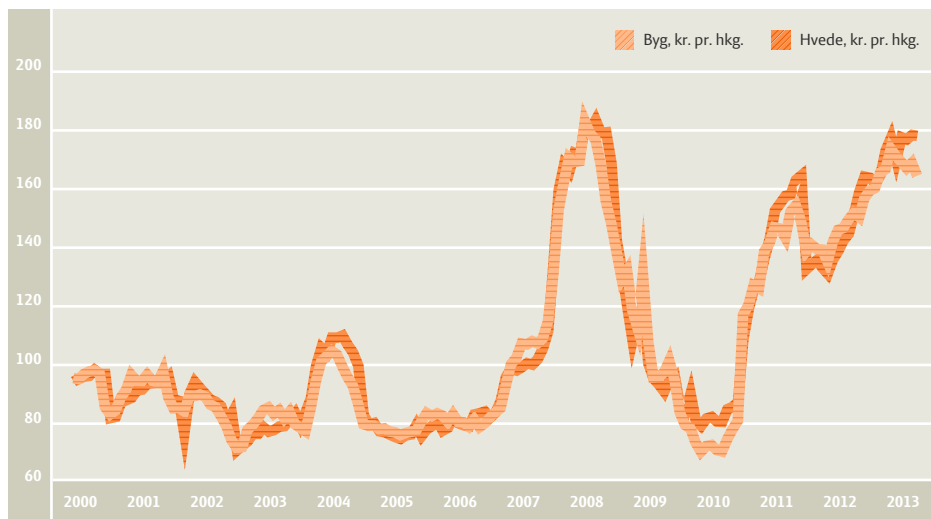
PRISUDVIKLING FOR ANIMALSKE PRODUKTER

I 2011 steg priserne på korn markant efter store fald fra 2008 til 2009, efterfulgt af en stigning i 2010. De meget lave priser i 2009 skyldtes en stor global produktion i 2008 og 2009, hvilket kombineret med den økonomiske krise fik priserne til at falde drastisk. I 2012 blev USA ramt af tørke, hvilket har presset priserne på korn op i løbet af 2012. Fra 2010 til 2011 steg prisen på byg med 51 pct., mens hvedeprisen steg med 48 pct. Denne udvikling er fortsat i 2013, hvor byg siden 2012 er steget med 6 pct. og hvede med 13 pct.

Rapsprisen følger i nogen grad prisen på andre protein- og olieafgrøder. Prisen faldt efter det økonomiske kollaps i 2008, men fastholdt et højere niveau end for eksempel hvede i 2009. Fra 2010 til 2011 steg prisen med 44,6 pct. Denne udvikling fortsatte i 2012 og ind i 2013. Sammenlagt er prisen på raps steget med 15 pct. siden 2011.

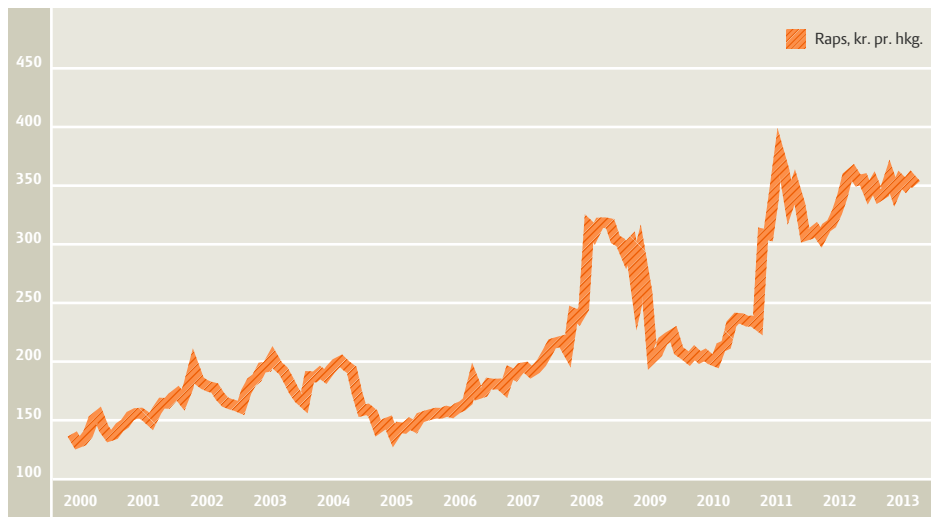
Ligeledes fordobledes kartoffelprisen mod slutningen af 2012. Dette niveau er fastholdt ind i 2013, og således ramte kartoffelprisen i starten af 2013 sit højeste niveau siden 2007.

Figur 1.24 – Udviklingen i landbrugets salgspriser, kr. pr. hkg.

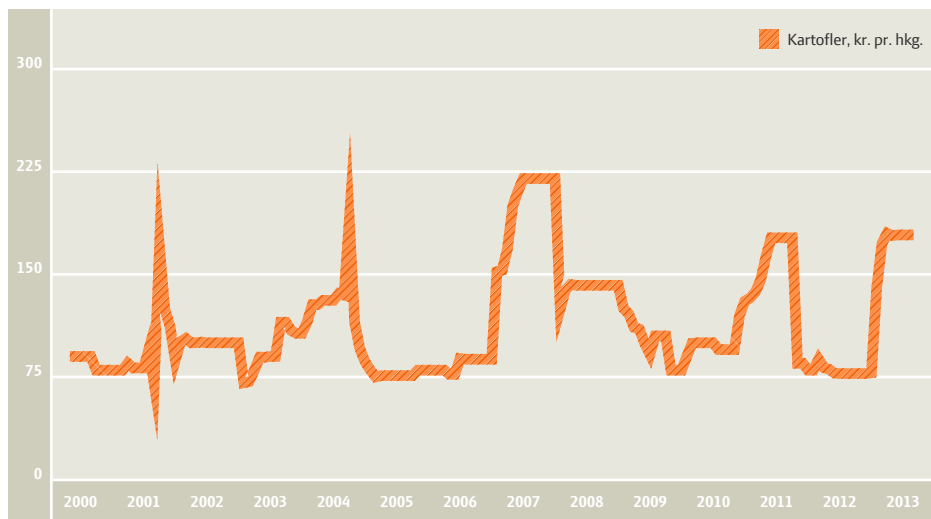
Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Figur 1.25 – Udviklingen i landbrugets salgspriser, kr. pr. hkg.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Figur 1.26 – Udviklingen i landbrugets salgspriser, kr. pr. hkg.

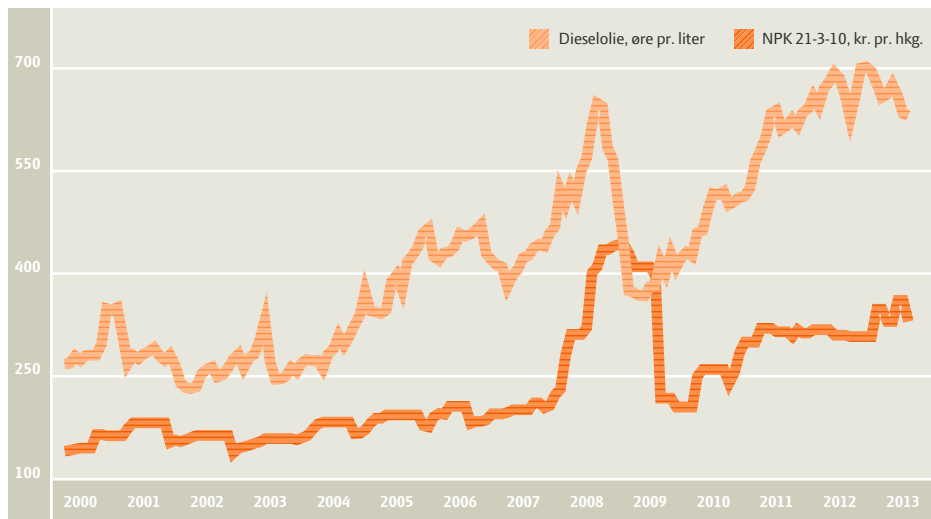
Kilde: Landbrug & Fødevarer.

STIGNING I FODERPRISERNE

Priserne på kunstgødning og dieselolie var meget høje i 2008 på grund af stor efterspørgsel og den generelle økonomiske højkonjunktur. Da boblen brast i slutningen af 2008, faldt efterspørgslen og priserne. I løbet af 2010 og 2011 er priserne steget lidt igen, og udsigten til større global planteproduktion har øget efterspørgslen og priserne på gødning. Denne udvikling fortsatte for kunstgødningen i såvel 2012 som i 2013. Prisen på dieselolie stagnerede i løbet af 2012, men hen imod slutningen af året begyndte prisen at stige, en tendens, der er fortsat ind i 2013. Udviklingen i dieselolieprisen er tæt forbundet til dollarkursen og den generelle udvikling i verdensøkonomien.

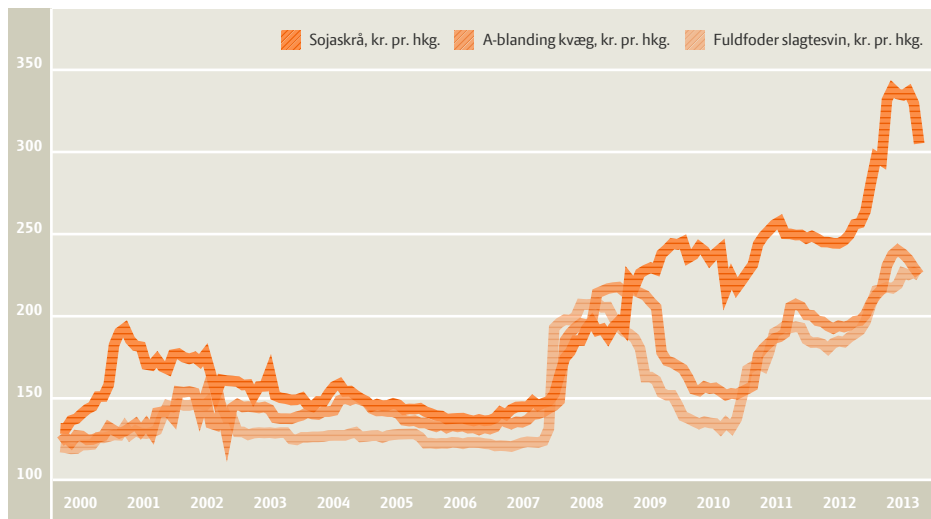
Prisen på sojaskrå er steget siden 2006. Da kornafgrøderne faldt i pris i 2009, fortsatte prisen på sojaskrå sin stigning. Prisen er siden 2011 steget med ca. 25 pct. Det skydes hovedsageligt en stor efterspørgsel fra Kina, som anvender sojaen i deres store svineproduktion. Prisen på sojaskrå er dog faldet lidt igen i første halvdel af 2013. Prisen på foderkorn følger salgsprisen på korn. Foderblandingerne er afhængige af både korn- og proteinprisen, og følger udviklingen i dem begge.

Figur 1.27 – Udviklingen i landbrugets faktorpriser, øre pr. liter, kr. pr. hkg.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Figur 1.28 – Udviklingen i landbrugets faktorpriser, kr. pr. hkg.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Tabel 1.29

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst, mio. kr.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Planteproduktion:	23.993	25.210	21.619	23.063	27.029	29.385
Heraf:						
Korn i alt	10.678	10.956	7.914	9.467	12.340	14.104
Bælgsæd til modenhed	26	23	29	45	41	53
Industrifrø	1.388	1.734	1.310	1.552	1.311	1.250
Frø til udsæd	607	693	521	492	671	861
Sukkerroer	684	682	777	696	838	868 ¹
Kartofler	1.185	1.092	867	869	1.092	1.216
Foderroer, græs mv.	3.644	3.840	4.231	4.288	4.505	4.638
Frugt og grønt	5.313	5.417	5.285	5.142	5.651	5.688
Halm til fyring	468	773	685	512	580	707
Husdyrproduktion:	37.221	39.870	37.233	41.798	47.578	52.652
Heraf:						
Mælk	11.033	12.954	10.189	12.172	12.894	13.190
Okse- og kalvekød	2.328	2.433	2.169	2.400	2.909	3.134
Svinekød	18.080	19.195	18.086	19.382	21.691	23.752
Fjerkrækød	1.242	1.527	1.356	1.453	1.678	1.752
Æg	653	737	590	608	633	724
Pelsdyr	3.631	2.731	4.596	5.506	7.443	9.755
Andet	254	293	247	277	330	345
Tjenesteydelser mv	2.619	3.209	3.444	3.714	3.552	3.626
Lager- og besætningsforskydninger	1.670	-1.782	-381	2.493	-1.040	760
Produktionsværdi i alt	65.503	66.507	61.915	71.068	77.119	85.555
Udsæd	2.054	2.357	2.261	2.227	2.706	2.550
Foderstoffer	22.091	24.474	20.366	21.412	25.021	26.784
Gødningstoffer	1.617	2.729	2.293	1.695	2.331	2.407
Bekæmpelsesmidler	1.450	1.748	1.652	1.660	1.713	1.753
Dyrlæge og medicin	1.162	1.191	1.398	1.310	1.271	1.271
Energi	3.025	3.532	3.059	3.243	3.568	3.690
Reparation og vedligeholdelse	3.716	4.116	4.193	4.465	4.726	4.748
Landbrugsmæssige tjenester	3.456	3.725	3.676	3.656	3.798	3.817
Bankomkostninger	4.077	4.409	4.451	5.630	5.578	5.724
Tjenesteydelser	6.099	6.769	6.751	7.420	7.405	7.652
Rå- og hjælpestoffer i alt	48.747	55.050	50.100	52.718	58.117	60.396

Tabel 1.29 – Fortsat

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktoringkomst, mio. kr.						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Produktionsværdi – rå- og hjælpestoffer	16.673	11.438	11.822	18.398	18.960	26.056
+ Produkttilknyttede tilskud	266	263	262	301	252	93
+ Generelle tilskud	7.352	7.742	7.508	7.313	7.435	7.493
- Produktionskatter mv.	1.017	1.081	1.171	1.272	863	861
Bruttofaktoringkomst	23.274	18.362	18.421	24.740	25.784	32.781

* Foreløbige tal på enkelte poster. ¹ Tallene stammer fra Nordic Sugar.

Anm.: Opgørelsesmetoden er ændret ved 2008 publikationen.

Kilde: Egen bearbejdning af materiale fra Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, LBF11 og Fødevarerøkonomisk Institut.

LANDBRUGETS BRUTTOFAKTORINDKOMST VOKSER

Landbrugets bruttofaktoringkomst viser en fremgang i 2012 på 7 mia. i forhold til 2011, hvilket svarer til en stigning på 27 pct. Stigningen kan især tilskrives, at produktionsværdien er steget betydeligt både for plante- og husdyrproduktionen samtidig med, at udgifterne til rå- og hjælpestoffer ikke er steget så kraftigt.

LANDBRUGETS DRIFTSRESULTATER STIGER

Efter en periode med negative driftsoverskud i 2008 og 2009 har landbrugsbedrifterne nu, for tredje år i træk, oplevet positive og stigende driftsoverskud. I 2012 steg driftsoverskuddet pr. heltidsbedrift med 417.000 kr. til 854.000 kr. Dette er næsten en fordobling i forhold til 2011. Stigningen i landbrugets driftsresultater skyldes bl.a. den lave rente samt forbedringen i bytteforholdet henover 2012.

LANDBRUGETS FODERFORBRUG STIGER

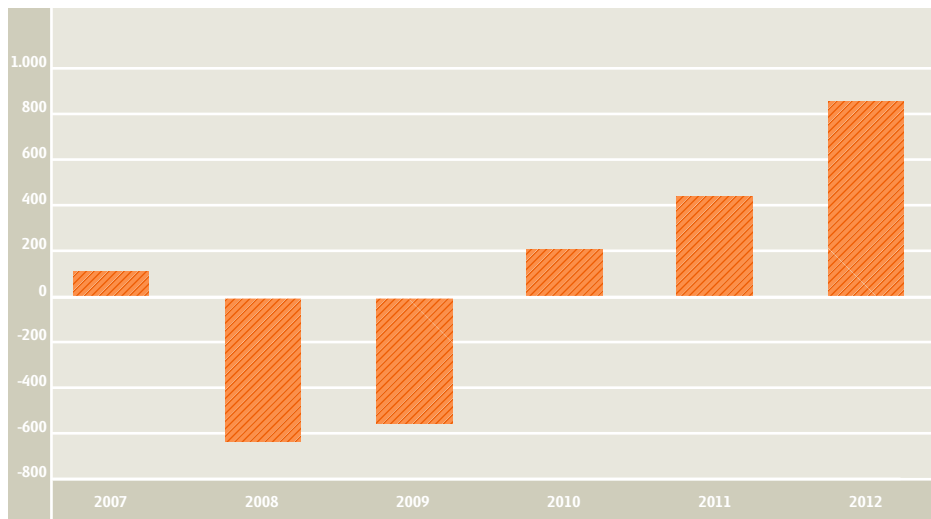
Foderforbruget har ligget forholdsvis stabilt på ca. 15 mia. foderenheder, de seneste år. Forbruget har haft en lille stigning i 2012 i forhold til 2011 på 181 mio. foderenheder, svarende til en stigning på 1,2 pct. Samlet lå foderforbruget på 15,4 mia. foderenheder i 2012. Den indenlandske produktion stod for den samlede stigning fra 2011 til 2012, og udgør således en større andel af det samlede foderforbrug end tidligere. Andelen er steget fra 78 pct. i 2011 til 79 pct. i 2012.

Stigningen skyldes større brug af græsmarksafgrøder i forhold til andre vegetabiliske foderstoffer.

Stigningen i landbrugets driftsresultater skyldes den lave rente samt forbedringen i bytteforholdet henover 2012.

Figur 1.30 – Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

MINDRE STIGNING I MEDICINFORBRUGET

Det samlede antibiotikaforbrug steg med 4,1 pct. fra 2011 til 2012. Der er dog fortsat et fald på 11,6 pct. i forhold til 2010. I forbindelse med indførelsen af gult kortordningen for antibiotikaforbruget i svineproduktionen i 2010 faldt forbruget markant. Det var derfor forventeligt, at forbruget efterfølgende ville stige lidt igen, da der er sket en korrektion hos f.eks. de producenter, som fik sænket antibiotikaforbruget så meget, at det gik ud over dyresundheden. Forbruget ligger dog fortsat under Folkeetingets målsætning om et fald på 10 pct. ved udgangen af 2013 i forhold til niveauet i 2009.

Tabel 1.31

Landbrugets foderforbrug, i mio. foderenheder						
	Mio. foderenheder:					
	1995/96 -99/00	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Korn og bælgssæd	6.583	6.975	6.100	6.838	6.921	6.419
Andre vegetabiliske foderstoffer	1.185	434	367	287	223	413
Mælk og mælkeprodukter	132	102	99	94	111	124
Proteinfodermidler	3.033	3.128	2.774	2.777	2.953	2.700
Rodfrugter, inkl. top	1.001	381	338	338	320	366
Græsmarksafgrøder inkl. majs	3.376	4.168	4.380	4.874	4.532	5.213
Halm	425	201	243	231	203	209
Foderforbrug i alt	15.735	15.389	14.301	15.439	15.263	15.444
heraf udenlandsk	3.514	4.471	3.721	3.075	3.306	3.305
udenlandsk i pct. af total	22%	29%	26%	20%	22%	21%

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, FODER1.

Tabel 1.32

Samlet forbrug af antibiotika til husdyr, kg.			
	Forbrug i kg		
Præparatgruppe	2010	2011	2012
Amfenikoler	744	922	844
Aminoglycosider	6.209	5.665	6.069
Cephalosporiner	491	438	476
Fluorokinoloner	19	438	398
Kinoloner	838	24	27
Lincomycin	2.891	345	536
Makrolider	13.979	2.541	2.587
Penicilliner (sim.)	27.149	10.981	12.386
Penicilliner (udv.)	13.038	24.782	24.254
Sulfa-TMP	14.691	11.446	11.536
Tetracykliner	35.597	13.193	14.128
Tiamuliner	10.703	29.445	31.469
Andre antibiotika	567	7.551	7.526
I alt	126.918	107.771	112.235

Kilde: Fødevarestyrelsen, VetStat.

» Gennem de seneste 20 år er det lykkedes landbruget at øge produktionen samtidig med, at miljøbelastningen er reduceret markant. «

Miljømæssige forhold

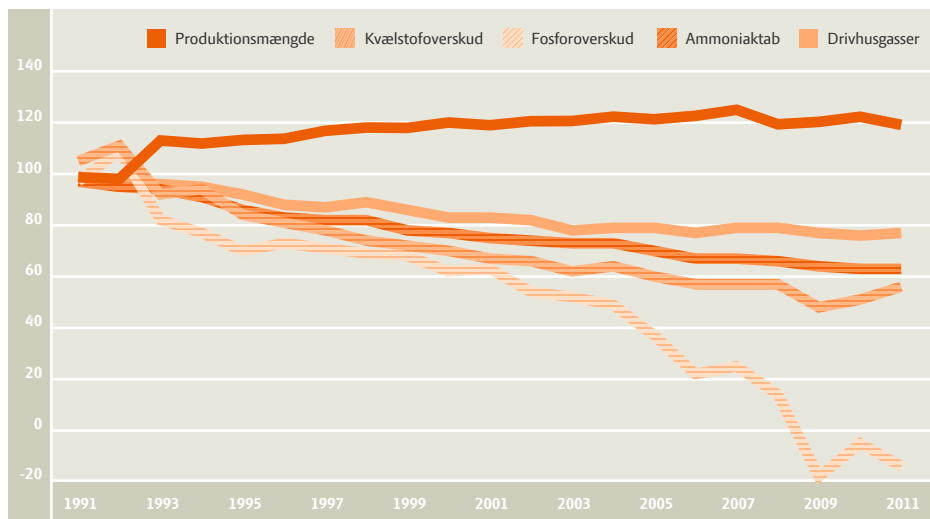
Gennem de seneste ca. 20 år er det lykkedes landbruget at øge produktionen samtidig med, at miljøbelastningen er reduceret markant.

LILLE STIGNING I MILJØBELASTNINGEN

Mens de producerede mængder (produktionsværdien målt i faste priser) er steget med 18 pct. siden 1990, har landbruget reduceret kvælstofoverskuddet med 45 pct., fosforoverskuddet med 115 pct., ammoniaktabet med 37 pct. og udledningen af drivhusgasser med 23 pct.

I 2011 havde landbruget et kvælstofoverskud på 211.400 ton, et fosforoverskud på minus 6.300 ton og et ammoniaktab på 71.300 ton. Udledningen af drivhusgasser var i 2011 på i alt 16,1 mio. ton CO₂-ækvivalenter, hvoraf udledningen af metan og lattergas udgjorde 10,3 mio. ton CO₂-ækvivalenter.

Figur 1.33 – Udvikling i produktion og miljøbelastning, indeks 1990=100

Anm.: Produktionsværdi i faste priser.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af DCE rapport nr. 31, 2012; DCE rapport nr. 53 og nr. 56, 2013; EIONET Central Data Repository: "Denmark_NFR_Report_2013.xls", Danmarks Statistik, Nationalregnskabet.

STÆRKT FORSKNINGS- OG UDVIKLINGSMILJØ I FØDEVAREERHERVET

Det stærke forsknings- og udviklingsmiljø på landbrugsområdet, specielt inden for avlsarbejde og foderoptimering, samt forbedret gyllehåndtering, fald i anvendelse af handelsgødning og ændring i jordbearbejdning mv., er blandt de faktorer, der har bidraget til reduktionerne af miljøbelastningen. Forsat teknologisk udvikling og ny viden forventes at kunne reducere landbrugets miljøbelastning i de kommende år.

REDUKTION I PESTICIDBELASTNINGEN

Som indikator for pesticidbelastningen anvendes PesticidBelastningsIndikatoren, PBI, som tager højde for pesticidernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning. Som følge af den længe varslede og nu gennemførte omlægning af pesticidafgiften, er der de seneste år sket en betydelig lageropbygning af de pesticider, som er blevet belagt med en høj afgift. Derfor udtrykker statistikken for belastning kun den mulige belastning som følge af den solgte mængde, og ikke af det reelle forbrug.

Det relativt høje salg i de seneste år betyder, at belastningen i forhold til den solgte mængde over den femårige periode er steget med 35 procent. Fra 2010 til 2011 er der dog sket et fald på 8 procent.

Belastningsomfanget er meget påvirket af enkelte skadedyrsmidler. Et stort fald i salg af et enkelt af disse er således en væsentlig årsag til, at belastningen faldt med 8 pct. fra 2010 til 2011. Det har stor betydning ved vurdering af stigningen på 35 pct. i perioden 2007 til 2011, at salget af netop dette ene middel i udgangsåret 2007 har været meget la-

Tabel 1.34

Engrossalg af bekæmpelsesmidler, ton aktivstof							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hovedgruppe:							
Herbicer	2.308	2.479	2.583	2.927	2.012	3.172	3.512
Vækstregulatorer	209	140	148	287	262	195	158
Fungicider ¹⁾	693	536	557	864	484	491	539
Insekticider ¹⁾	36	57	28	38	40	33	30
I alt	3.246	3.212	3.316	4.116	2.798	3.891	4.239

1) Bejdsemidler er ikke medtaget.

Kilde: Miljøstyrelsen.

vere end årene både før og efter. Den reelle udvikling i PesticidBelastnings-Indikatoren PBI, kan først vurderes, når de nuværende lagre om nogle år er brugt.

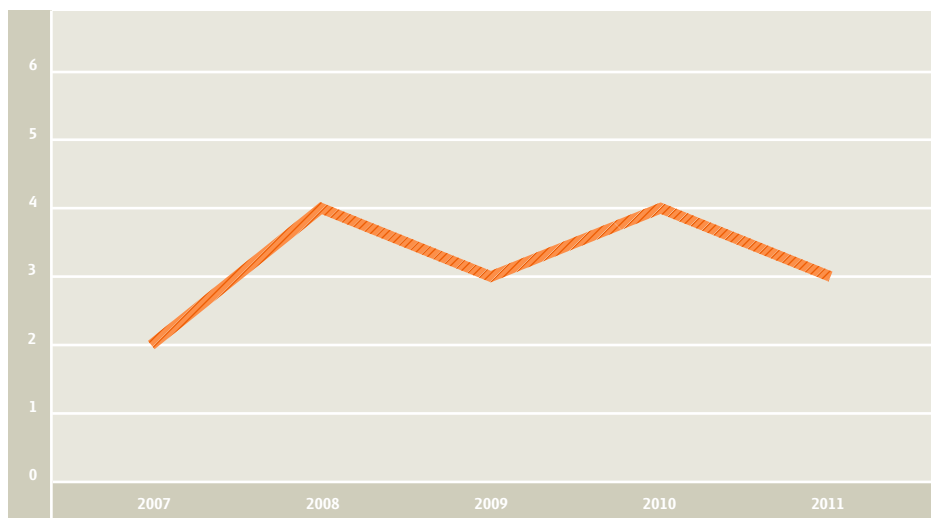
Danmark ligger med hensyn til pesticidforbrug langt under niveauet i sammenlignelige lande, f.eks. Tyskland, Frankrig og Storbritannien. Dette hænger sammen med, at landbrugsrådgivningen i Danmark har et velfungerende samarbejde med forskningen og en effektiv formidling af viden om behovsbestemt bekæmpelse af ukrudt og skadevoldere.

Danmark har en streng godkendelsesordning, som har medført forbud mod en række pesticider, som har givet anledning til fund i grundvand eller i varslingsystemet for pesticider. Sammen med en række andre reguleringer, f.eks. 25 meters sprøjtefri beskyttelseszone om indvindingsboringer til almene vandværker, betyder det, at der i Danmark er et højt niveau for beskyttelse af grundvand.

Salget af pesticider til anvendelse i planteavl steg i 2011 med ca. 9 pct. i forhold til 2010, målt i ton aktivstof. Stigningen skyldes især et højere salg af herbicider, som steg med 11 pct., mens salget af vækstregulatorer faldt 19 pct.

Danmark ligger med hensyn til pesticidforbrug **langt under niveauet** i sammenlignelige lande.

Figur 1.35 – Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren, PBI

Kilde: Miljøstyrelsen: Pesticidbelastningen fra jordbruget 2007–2010. Orientering fra Miljøstyrelsen Nr. 1, 2012.

Forarbejdning, forskning og agroindustri

De danske fødevarer virksomheder er blandt nogle af Danmarks største virksomheder. Også i international målestok er fødevarer virksomhederne store.

De danske fødevarer virksomheder forarbejder blandt andet næsten 5 mia. kg mælk og slagter 20 mio. svin årligt.

De danske fødevarer virksomheder understøttes af en stærk forskningssektor, der er med til at fremme Danmarks position på de internationale markeder. De danske fødevarer forskere er blandt de bedste i EU til at hente midler hjem til Danmark.

En vigtig del af værdikæden i fødevarerklyngen er agroindustrien. Agroindustrien er med til at gøre fødevarerklyngen til en af verdens mest effektive via udvikling af teknologier og produkter til både landbrugs- og fødevarer produktionen.

216 mia. kr.

Fødevareklyngens
produktionsværdi
i 2012

Mælk

96,5 pct. af den indvejede
mælk kommer fra
andelsvirksomheder

Svineslagtninger

4. størst i EU – målt i antal

Kvæg

495.000 slagtet

Uddannelse

998 optaget på akademiske
jordbrugs- og fødevarer-
uddannelser

EU

Nr. 1 i EU – Når det gælder
hjemtag af EU-forskningsmidler
til fødevarerhvervet

De danske fødevarer virksomheder

Mælkeydelsen pr. ko er **steget med 14%** gennem de sidste 10 år.

Mange danske fødevarer virksomheder er store både i en national og international sammenhæng. Med fødevarer virksomheder som Arla, Danish Crown og DLG er Danmark sat på verdenskortet med virksomheder, der opererer globalt, og forsyner et stort antal markeder med produkter fra blandt andet mejeri-, slagteri- og grovvaresektoren. Mange af de danske fødevarer virksomheder er andelsvirksomheder og indgår derfor ofte ikke i de internationale opgørelser over store fødevarer virksomheder.

Andelsbevægelsen blev skabt i slutningen af 1800-tallet, og er som organisationsform karakteriseret ved, at leverandørerne til virksomheden også er ejerne. Denne selskabsform giver en unik mulighed for at koordinere og optimere værdikæden fra jord til bord bl.a. til gavn for fødevarer sikkerheden, kvaliteten og leveringssikkerheden. Denne selskabsform sætter derfor i høj grad sit præg på strukturen blandt de danske fødevarer virksomheder.

STOR EKSPORT I MEJERISEKTOREN

I modsætning til mange andre lande i verden har den danske mejerisektor oplevet høj stabilitet i mælkeproduktionen i de seneste årtier. Dette skyldes især EU's landbrugspolitik, som sætter kvoter for hvor meget mælk, der må produceres i de enkelte EU-lande. Produktionen i Danmark er steget de seneste år som følge af mindre kvoteforhøjelser. Danmark udnytter sin kvote til fulde modsat mange andre EU-lande, hvilket er et udtryk for en høj konkurrencedygtighed på salgsprodukterne samt konstante produktivitetsevinster i produktionen. Eksempelvis er mælkeydelsen pr. ko er steget med 14% gennem de seneste 10 år.

Der har over en årrække været en koncentrationstendens i mejerisektoren. Antallet af mælkeproducenter er faldet med 50% gennem de sene-

Tabel 2.1

Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Total indvejning, mio. kg	4.484	4.580	4.734	4.831	4.800	4.929
Andelsvirksomheder	96,4%	93,9%	96,4%	96,4%	96,5%	96,5%
Privatvirksomheder	3,6%	6,1%	3,6%	3,6%	3,5%	3,5%

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2012.

ste 10 år, hvilket bl.a. skyldes den forstærkede konkurrence, som stiller krav til maksimal udnyttelse af stordriftsfordele. Det betyder samtidig, at antallet af køer pr. bedrift er næsten fordoblet i den tilsvarende periode. Andelsformen er udpræget inden for mejerisektoren, hvor 96 pct. af den indvejede sødmælk indvejes hos et andelsmejeri.

Den danske mejerisektor er generelt meget eksportorienteret, og det er ca. 2/3 af produktionen eksporteres. Stort set alle danske mejerivirksomheder eksporterer, men den store eksport i 2012 bæres dog især af Arla, som med en omsætning på ca. 63 mia. kr. i 2012 er blandt verdens største mejerivirksomheder.

Ca. 2/3 af produktionen fra den danske mejerisektor eksporteres.

Tabel 2.2

Udvikling i antallet af mejerivirksomheder						
	2003	2009	2010	2011	2012	2013
Mejerivirksomheder med osteproduktion	31	23	24	21	21	21
Privatvirksomheder	21	14	15	12	12	12
Andelsvirksomheder	10	9	9	9	9	9
Mejerivirksomheder med smørproduktion	16	12	12	12	12	12
Privatvirksomheder	9	4	4	4	4	4
Andelsvirksomheder	7	8	8	8	8	8
Mejerivirksomheder med konsummælkproduktion	13	8	9	9	8	8
Privatvirksomheder	7	4	5	5	4	4
Andelsvirksomheder	6	4	4	4	4	4

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeriforeningen, Mejeristatistik 2012

Antallet af mejerivirksomheder har været faldende over en årrække, men over de seneste år er branchen blevet konsolideret og antallet af mejerivirksomheder har ligget nogenlunde konstant. I 2013 er der 21 mejerivirksomheder, der producerer ost, 12 der producerer smør og 8 der producerer konsummælk.

Selvom der f.eks. er flere privatvirksomheder end andelsvirksomheder, der laver smør, er det stadig størstedelen af produktionen, der bliver lavet på andelsmejerierne.

I Danmark
slagtedes i
2012 ca. 20
mio. svin.

SLAGTERIERNE ER INTERNATIONALE VIRKSOMHEDER

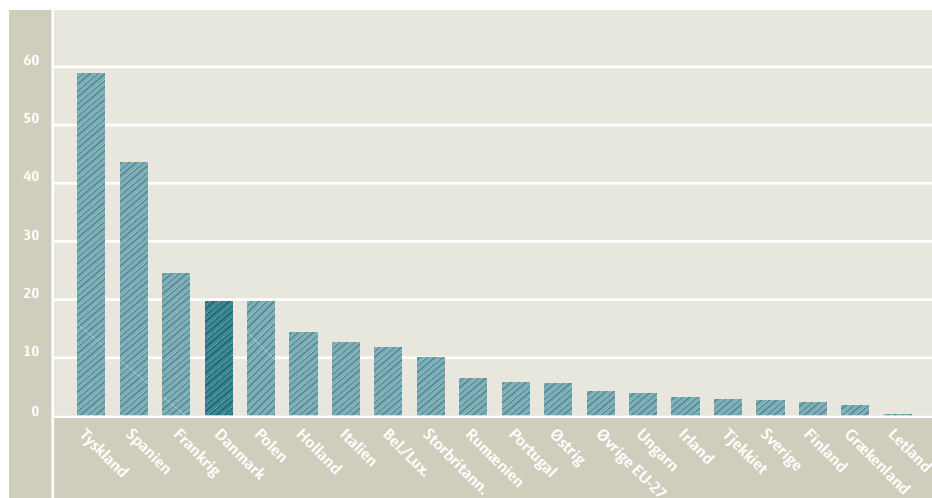
Den danske svinekødssektor har også oplevet en iøjnefaldende strukturel udvikling i de seneste årtier. Fra 1970 til 2012 er antallet af svineslagterier faldet fra 54 til 9, hvor Danish Crown og Tican er de største tilbageværende slagterier, begge af andelsseleksform.

Leverandørstrukturen har fulgt samme udvikling de seneste år, hvormed stordriftsfordelene i produktionen i stigende grad bliver udnyttet. Hvor 85 pct. af svineleverancerne i 1992 kom fra mindre leverandører (færre end 5.000 svin pr. leverandør), var situationen i 2012, at 76 pct. af leverancerne kom fra store svineleverandører (flere end 5.000 svin pr. leverandør).

Antallet af slagtninger på dansk grund er de seneste par år faldet en smule. Årsagen skal findes i den stigende eksport af danske smågrise til Tyskland og Polen. Eksporten af smågrise til Tyskland er næsten tredoblet siden 2007.

I Danmark slagtes i 2012 ca. 20 mio. svin. Det er kun overgået af Frankrig, Spanien og Tyskland, mens Polen ligger på niveau med Danmark.

Figur 2.3 – Svineslagtninger (mio. stk.) i EU, fordelt efter land, 2012 *

Anm.: Tabellen omfatter slagtninger af svin, dvs. importede svin indgår i ovennævnte tal.

* Foreløbige tal.

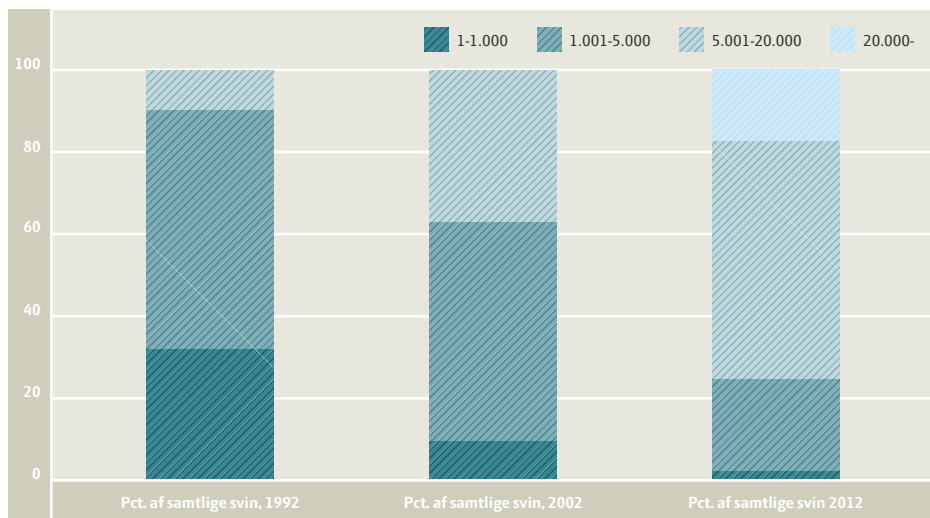
Kilde: Landbrug & Fødevarer, Statistik 2012, svinekød.

Tabel 2.4

Udvikling i antallet af svineslagterier							
	1980	1990	2008	2009	2010	2011	2012
Andelsslagterier	18	5	2	2	2	2	2
Privatslagterier	2	8	10	10	8	8	7
I alt	20	13	12	12	10	10	9

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Statistik 2012, svinekød.

Figur 2.5 – Leverandørstruktur i svineproduktionen i Danmark

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Statistik 2012, svinekød.

KREATURLAGTERIERNE BLIVER MERE KONCENTREREDE

Udviklingen i antallet af kreaturslagtninger har i de senere år været stort set uændret dog med en lille tendens til nedgang. Det stabile antal slagtninger skyldes især, at oksekødsproduktionen er meget tæt forbundet med produktionen af mælk, der ligeledes er meget stabil som følge af EU's mælkekvotesystem. 2010 og 2011 brød dog med tendensen og viste en fremgang på hhv. 3,1 pct. og 3,7 pct. i antallet af slagtninger. I 2012 faldt antallet af kreaturslagtninger dog igen og var 4,6 pct. lavere end i 2011.

Tabel 2.6

Kreaturslagteriernes andel af slagtingerne, pct.	
Virksomhed	2012 (52 uger)
Danish Crown A/S	60,3
Århus Slagtehus	13,4
A/S Hjalmar Nielsen, Aalestrup	9,0
Hadsund Kreaturslagteri A/S	4,9
Herlufmagle Kreaturslagteri A/S	4,0
Kjellerup Eksportslagteri A/S	2,7
Henrik Hansens Kreaturslageri	0,1
Harald Hansens Efterfølger I/S	0,5
Øvrige slagtinger	5,1

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Årsstatistik 2012, Okse- og kalvekød.

I Danmark
slægtes ca.
500.000
kreaturer årligt.

Den typiske besætningsstruktur har ændret sig i løbet af de senere år, og tendensen sigter klart imod større besætninger, således at de enkelte landbrugs arbejdskraft og kapital kan udnyttes optimalt.

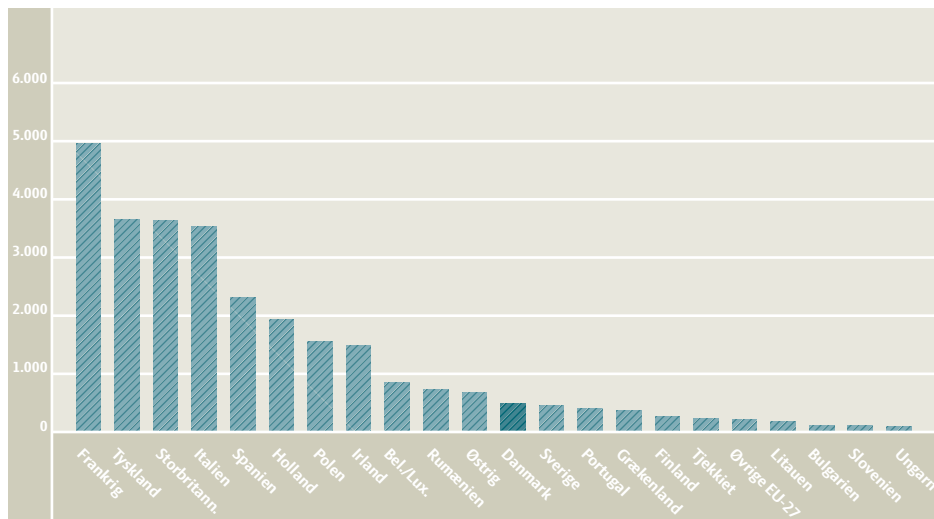
På trods af en forholdsvis høj koncentration er branchen for okse- og kalvekød knapt så koncentreret som for svinekød. De tre største slagterier er Danish Crown, Århus Slagtehus og A/S Hjalmar Nielsen, som i 2012 til sammen slagtede ca. 83 pct. af kreaturerne i Danmark.

Der slægtes i Danmark ca. 500.000 kreaturer årligt. Et niveau som adskiller sig fra de ledende lande i EU, som Frankrig, Tyskland og Italien, hvor der årligt slægtes flere millioner. Danmark indtager en plads som nummer 12, når det angår lande, der slagter flest kreaturer i EU.

STIGENDE VÆRDI AF FØDEVAREKLYNGENS PRODUKTION

Den foreløbige opgørelse for 2012 viser en produktionsværdi på 216 mia. kr. for fødevareklyngen. I virkeligheden er værdien lidt højere, da der i opgørelsen her ikke er medregnet produktionen af agroteknologi. I forhold til den samlede danske produktionsværdi udgør klyngen lidt over 6 pct. heraf.

Bruttooverskuddet af produktionen var 23 mia. kr. i 2012 og den direkte aflønning til ansatte i klyngen var 28 mia. kr., hvilket er på niveau med året før.

Figur 2.7 – Antal kvægslagtninger (1.000 stk.) i Europa, fordelt efter land, 2012

Kilde: EUROSTAT, GIRA, EU-Kommissionen og Landbrug & Fødevarer.

Tabel 2.8

Produktion og indkomstdannelse i fødevarerkløngen, mia. kr.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Produktionsværdi i basispriser	186	189	195	206	191	209	217	216
- Forbrug i produktionen	139	145	153	166	150	164	174	174
= Bruttoværditilvækst	46	43	42	41	41	45	43	43
- Andre produktions-skatte, netto	-6	-7	-7	-7	-8	-8	-8	-8
= Bruttofaktorindkomst	52	50	49	48	49	53	51	51
- Aflønning af ansatte	28	28	28	29	29	28	28	28
= Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	24	22	21	18	20	25	23	23

Anm.: Der er ikke korrigeret for intern omsætning. I løbende priser.

Kilde: Danmarks Statistik, FØI og egne beregninger.

Agroindustri

Danmarks landbrugssektor er **en af verdens mest effektive.**

En væsentlig del af den danske fødevareklynge er agroindustrien. Danmarks landbrugssektor er en af verdens mest effektive, og agroindustrien er en fuldt integreret og velfungerende del af denne.

Den agroindustrielle branche dækker over et bredt spektrum af teknologier og produkter omkring landbrugs- og fødevareproduktionen. Produktporteføljen spænder fra markbearbejdning over bl.a. mekanisering af stalde, husdyrproduktion, genetik, kornhåndtering og foderproduktion til forskellige former for fødevareforarbejdningsteknologi.

BRANCHEN KONSOLIDERES

Dansk agroindustri har gennem de seneste årtier gennemgået en stor udvikling. Fra at have en underskov af leverandører af enkeltkomponenter har branchen oplevet en stærk konsolidering og internationalisering. Virksomhederne bliver stærkere, og der kommer stadig større fokus på branchens bredde og værdikæde.

I takt med dansk landbrugs strukturudvikling, og den øgede efterspørgsel på mange vækstmarkeder har mange virksomheder professionaliseret deres udviklings- og rådgivningsydelser og kan i dag indgå i projektering af store integrerede produktionsanlæg, enten ved udvidelse af egen produktportefølje eller ved at indgå i leverandørgrupper.

Særligt i forbindelse med den økonomiske krise blev branchens internationaliseringsproces boostet, og for langt størstedelen af virksomhederne udgør eksportindtægter i dag en meget væsentlig del af indtjeningen.

» For langt størstedelen af de danske agro-industrivirksomheder udgør eksportindtægter i dag en væsentlig del af indtjeningen. «

Fødevareforskning

FØDEVAREFORSKNINGEN SKABER VÆRDI FOR DANMARK

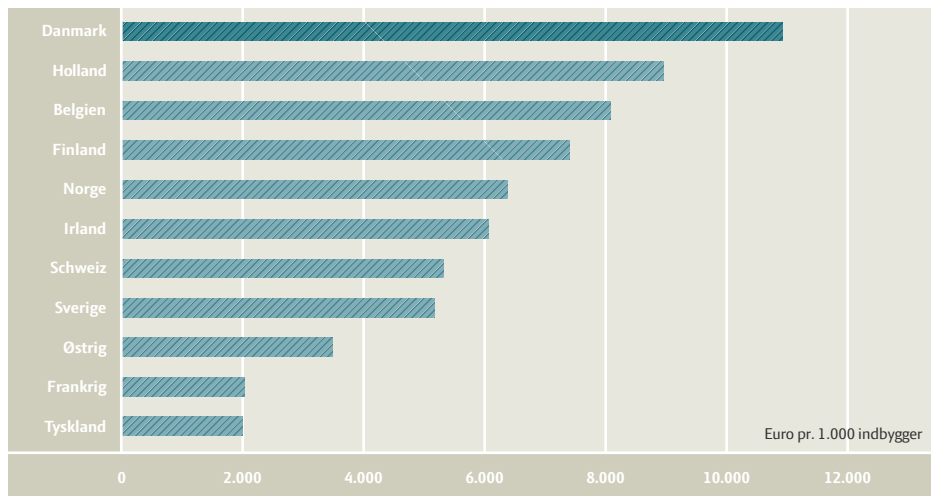
Fødevaresektoren har afgørende betydning for det danske samfund, herunder den danske eksport og beskæftigelse. I en globaliseret verden konkurrerer fødevaresektoren i fortsat højere grad på viden, som i dag er blevet et af de vigtigste råstoffer, Danmark besidder. Netop derfor er det vigtigt, at den danske fødevaresektor understøttes af en stærk forskningssektor.

I en globaliseret verden konkurrerer fødevaresektoren i fortsat højere grad på viden.

De danske fødevareforskere er dygtige til at hente midler fra EU. Hvad angår hjemtag fra særprogrammet "Cooperation" under EU's 7. ramme-program, har Danmark pr. 1. marts 2013 hjemtaget 60,9 mio. euro under temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi. Således er det danske hjemtag blandt de største i EU, når hjemtaget betragtes i forhold til befolkningsstørrelse. Med et gennemsnitligt hjemtag for EU-27 på 2.832 euro pr. 1.000 indbyggere, placerer Danmark med 10.912 euro pr. 1000 indbyggere sig væsentligt over gennemsnittet.

Det er afgørende for Danmarks velstand, at uddannelsesniveaet følger med udviklingen og efterspørgslen. Danmark har behov for innovative unge med uddannelse, som kan omsættes til vækst og arbejdspladser. I den sammenhæng er det også afgørende, at virksomhederne har adgang til arbejdskraft med den rigtige uddannelse.

De senere år har der været stigende interesse for jordbrugs- og fødevareuddannelserne, herunder de akademiske.

Figur 2.9 – Hjemtag af midler under EU-Kommissionen fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi pr. 1.000 ind.

Kilde: EU-kommissionens E-CORDA-database. Data er udtrukket af EuroCenter. Befolkningsdata stammer fra Eurostat.

Tabel 2.10

Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser

Universitet/Uddannelse	2010	2012	2013
Københavns Universitet			
Fødevarer og ernæring	79	92	118
Husdyrvidenskab	64	70	70
Jordbrugsøkonomi	18	45	42
Naturressourcer (planter, miljø, naturforvaltning).	64	68	74
Biokemi	125	124	125
Biologi - bioteknologi	65	75	75
Nanoscience	46	43	57
Veterinærmedicin	184	185	185
Aarhus Universitet			
Agrobiologi			31
Molekylærbiolog	70	100	100
DTU			
Civilingeniør (Miljøteknologi)	40	48	55
Civilingeniør (Bioteknologi)	63	63	66

Kilde: Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser.

Distribution og forbrug

En del af de produkter som fødevarer virksomhederne producerer ender i de danske supermarkeder. De to største supermarkedskæder, Dansk Supermarked og Coop Danmark har samlet set en markedsandel på 57 pct. Dagligvarehandlen i Danmark er kendetegnet ved en stor andel af discountbutikker.

Danskerne får mere og mere smag for de økologiske varer. Omsætningen af økologiske varer er i løbet af de seneste 5 år næsten for-doblet og udgør i 2012 8,1 pct. af salget af fødevarer i Danmark.

Danskerne bruger en mindre del af deres indkomst på fødevarer. I 2012 brugte en gennemsnitsdansker mindre end 10 pct. af den disponible indkomst på fødevarer. 25 pct. af disse bruges på kød.

9,7 pct.

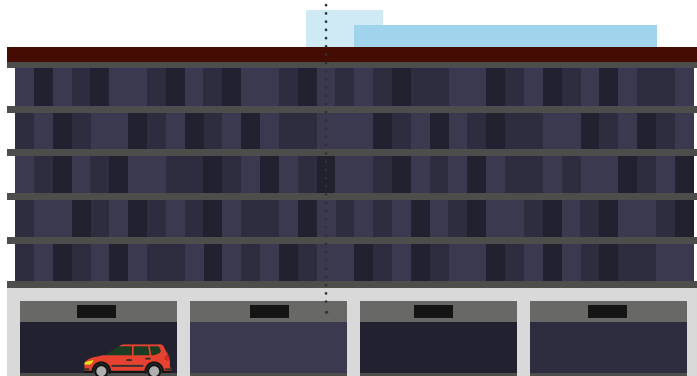
af danskernes indkomst
bruges på fødevarer

Private labels

25 pct. af dagligvareomsætningen
kommer fra private labels

Økologi

8,1 pct. af salget af
fødevarer
er økologisk

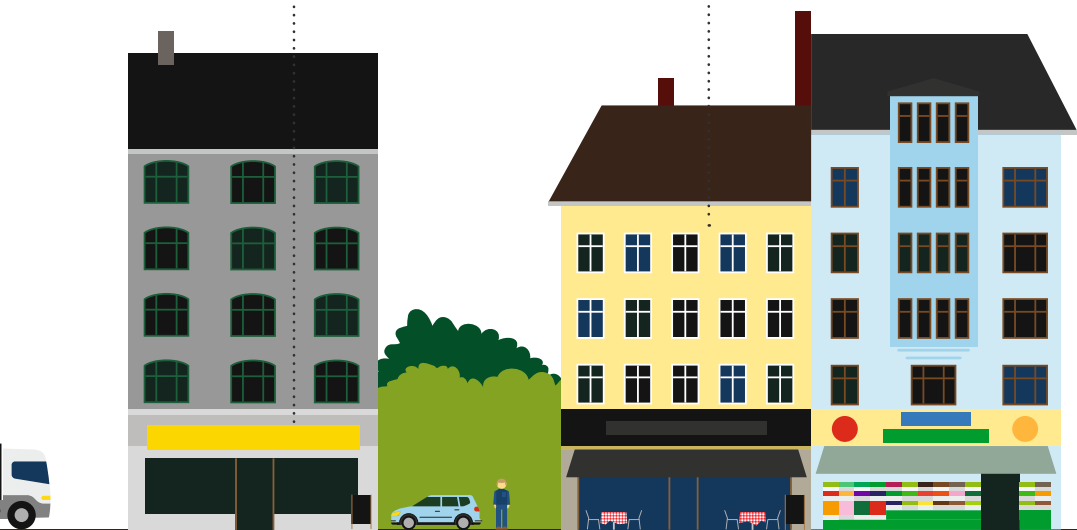

Discountbutikker

1.491 stk

Husstand

12 pct. af husholdningens
forbrug på fødevarer bruges
på grøntsager og kartofler

Dagligvarehandel

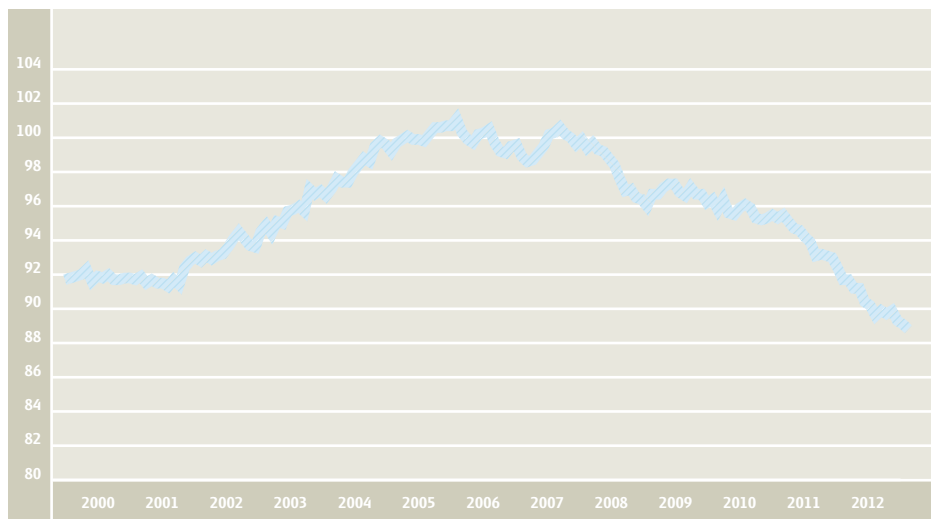
En fortsat større andel af **dagligvareomsætningen** genereres fra private labels.

Dagligvarehandlen i Danmark er stadig præget af de negative økonomiske perspektiver hos forbrugerne, som har reageret ved at reducere indkøbet af dagligvarer. Tendensen accelererede i 2012, men går helt tilbage til tidspunktet for finanskrisens begyndelse i 2008. For en stor del af danskerne er prisen på varerne stadig den vigtigste faktor i indkøbssituationen.

PRIVATE LABELS VINDER FREM

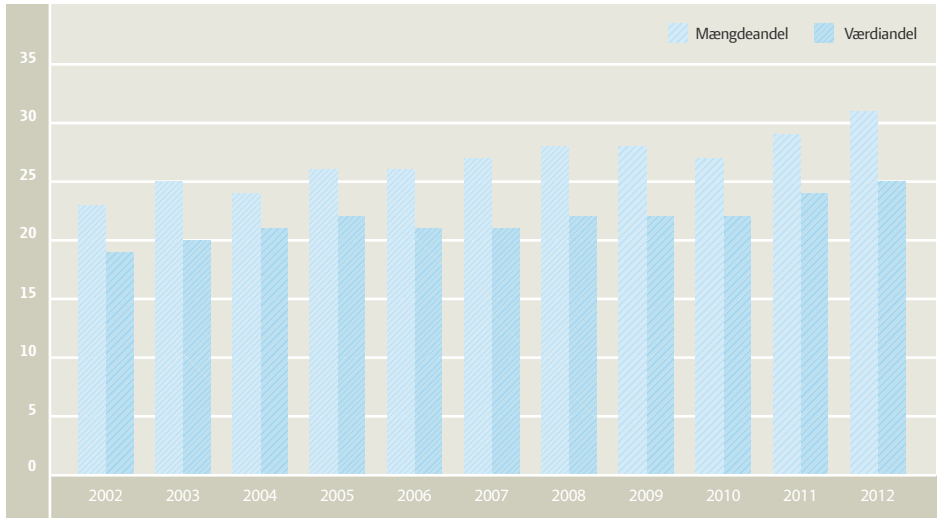
I Danmark ses også, at en fortsat større andel af dagligvareomsætningen genereres fra private labels. Private labels kan både være produktserier, hvor fokus er lav pris, men det kan også være produkter, hvor der er tale om en særlig høj kvalitet. I 2012 kom ca. 25 pct. af dagligvareomsætningen og ca. 31 pct. af den omsatte mængde fra private labels. Private labels forventes at opnå større markedsandele i de kommende år.

Figur 3.1 – Udvikling i detailomsætningen af fødevarer, indeks 2005=100

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, DETA21.

Figur 3.2 – Private labels' markedsandel i Danmark, pct.

Kilde: PLMA's 2010 International Private Label Yearbook.

FÆRRE DAGLIGVAREBUTIKKER

Det danske marked for dagligvarer har i de seneste årtier været præget af en væsentlig strukturudvikling, hvor antallet af små nærbutikker og supermarkeder er blevet markant reduceret i takt med, at discountbutikkerne har vundet markedsandele. I 2006 var der 3.168 dagligvarebutikker i Danmark. Dette faldt i 2012 til 3.056. I 2006 besad de to største virksomheder, Coop Danmark og Dansk Supermarked ca. 51 pct. af markedet for dagligvarer. I 2012 er dette steget til 57 pct.

Tendensen til større markedskoncentration muliggør i højere grad stordriftsfordele for de større detailkæder, og forbedrer tilsvarende deres konkurrenceevne. Strukturudviklingen i dagligvarehandlen har været drevet af stordriftsfordele, og har medført en meget stærk konkurrenceposition overfor leverandørerne til dagligvarebutikkerne.

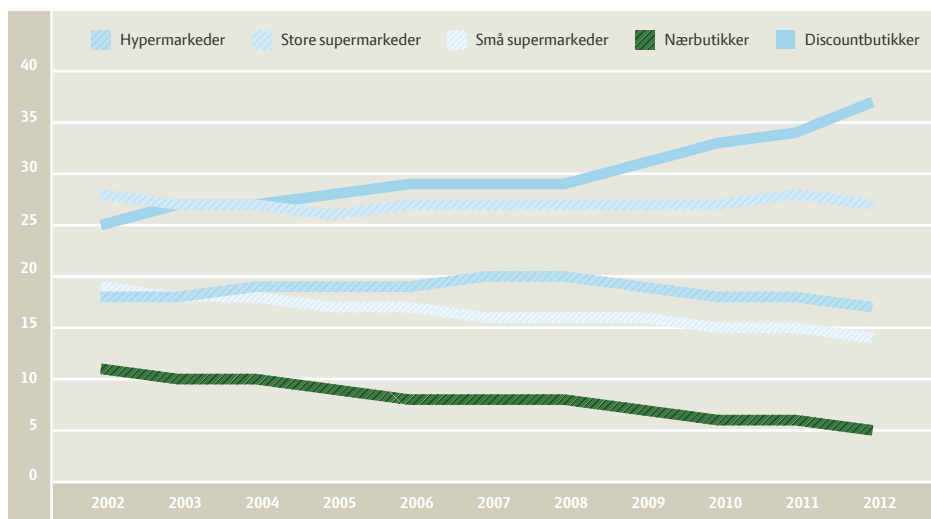
DISCOUNTBUTIKKER DE NYE SUPERMARKEDER

Discountbutikkernes konstante fremgang understøttes af, at pris samt hurtig og nem adgang til at købe ind fortsat er vigtige parametre, når danskerne køber dagligvarer. I 2012, som var præget af lavkonjunktur og svækket forbrugertillid, gik discountbutikkernes omsætningsandel igen frem. Væksten i detailhandelsomsætningen er i høj grad drevet af, at forbrugerne, i modsætning til tidligere, også foretager de store indkøbstore i discountbutikkerne, hvor de i stigende grad køber ind til flere dage. Ligeledes satser discountsektoren, som én af de få butikstyper, fortsat på en større markedsdækning på trods af, at 49 pct. af alle dagligvarebutikker i 2012 allerede kunne karakteriseres som discountbutikker. Der var 1.491 discountbutikker i 2012, og de er nu stærkt repræsenteret regionalt, også i mindre bysamfund. Målt på omsætningen udgør discountbutikkerne 37 pct. af dagligvaremarkedet.

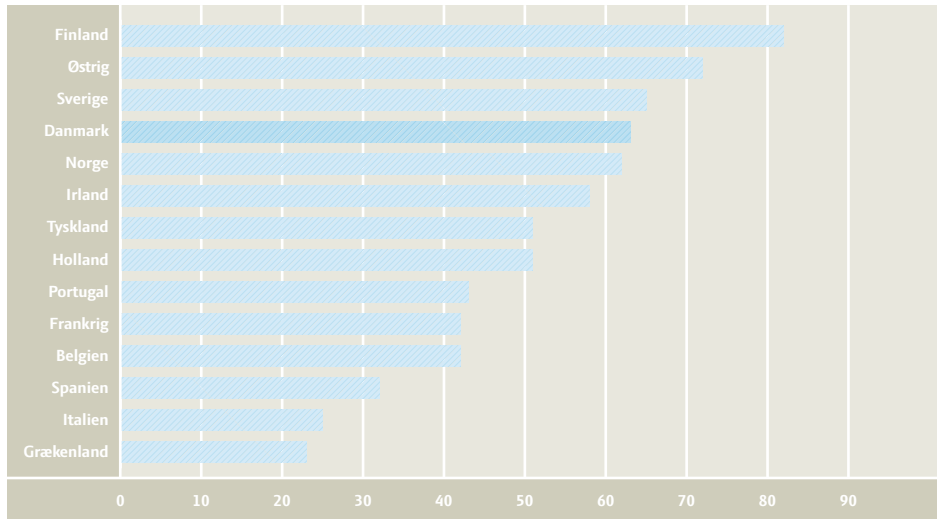
DANSKE DAGLIGVAREKÆDER KONCENTRERER SIG

At kæderne indenfor dagligvarehandlen koncentrerer sig, er både en regional og global tendens. Det ses også i en europæisk sammenhæng, hvor man i flere lande ser koncentrationsgrader på mere end 50 pct. Danmark havde i 2012 en relativ høj markedskoncentration, kun overgået af Finland, Østrig og Sverige. Årsagen skal blandt andet findes i det lave

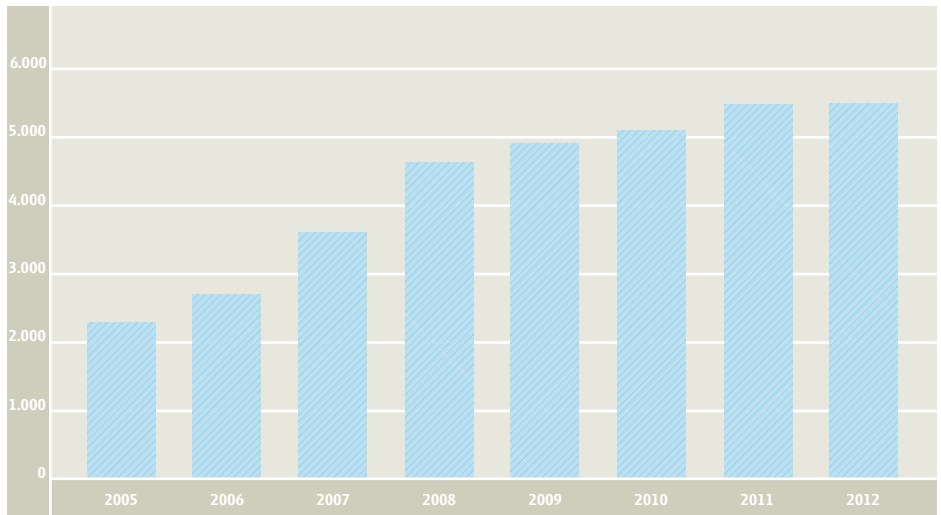
Figur 3.3 – Udviklingen i detailhandelsstrukturen for dagligvarebutikker i Danmark, pct.

Kilde: Dansk Dagligvarehandel 10 års statistik 2002-2012.

Figur 3.4 – Markedsandelen for de tre største dagligvarekæder i udvalgte europæiske lande, 2013, pct.

Kilde: Euromonitor International.

Figur 3.5 – Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark i mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik.

Havregryn er **det bedst sælgende økologiske produkt** i Danmark.

markedspotentiale, som flere internationale detailvirksomheder ser i de skandinaviske markeder. Det afholder en del udenlandske detailhandelsvirksomheder fra at etablere sig i Danmark.

Generelt er det europæiske dagligvaremarked præget af mange store detailkæder, der opererer på flere udenlandske markeder, og dermed opnår en omsætningsmæssig væsentlig størrelse.

SALGET AF ØKOLOGISKE PRODUKTER STIGER STADIG

Danskerne har fået smag for økologiske produkter, og i løbet af de sidste fem år er detailomsætningen af økologiske fødevarer næsten fordoblet. I 2012 udgjorde den økologiske markedsandel omkring 8,1 pct. af salget af fødevarer.

Især drikkemælk har i længere tid ligget i front som et af de bedst sælgende økologiske produkter, med en markedsandel på mere end 30 pct. af mælkeforbruget i Danmark. Havregryn er det bedst sælgende økologiske produkt, da ca. 43 pct. af den solgte mængde er økologisk. Produkter, som endnu ikke har slået igennem på økologifronten tæller blandt andet kød, hvor den økologiske andel er forholdsvis lille.

Tabel 3.6

Økologisk markedsandel for udvalgte fødevarer, pct.	
Produkt	2012
Havregryn	42,9
Mælk	30,3
Æg	25,0
Frugtsaft	23,1
Mad- og spiseolier	20,5
Hvedemel	20,2
Pasta	19,8
Surmælk	17,7
Müsli	16,3
Smør/blandingsprodukt	14,4
Grøntsager	13,0
Marmelade	10,2
Total	8,1

De økologiske andele for varegrupperne er beregnet på baggrund af værdi. Der måles kun på de varegrupper, hvor der eksisterer et økologisk alternativ.

Kilde: GfK ConsumerScan og økologisk Landsforening.

» Danskerne har fået smag for økologiske produkter, og i løbet af de seneste fem år er detailomsætningen af økologiske fødevarer næsten fordoblet. «

I 2012 udgjorde den økologiske markedsandel omkring 8,1 pct. af salget af fødevarer.

Forbrug i Danmark

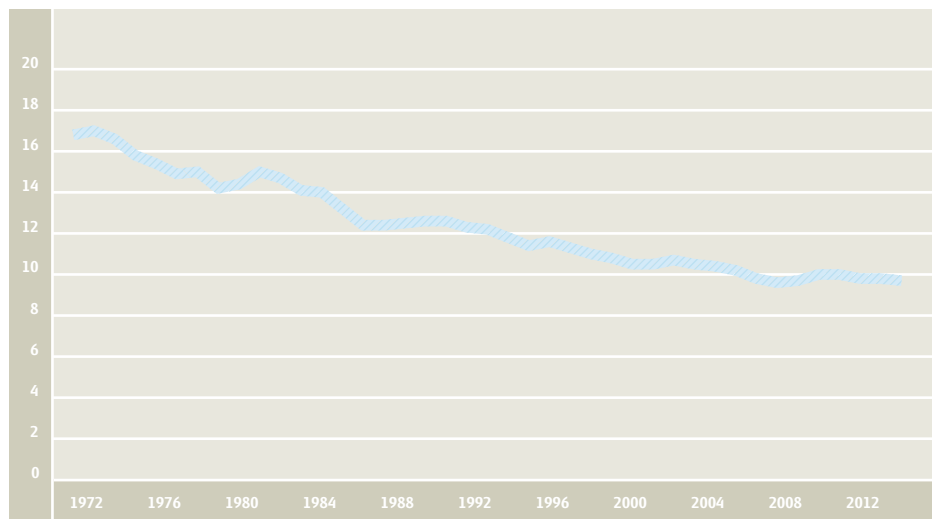
MINDRE END 10 PCT. AF INDKOMSTEN BRUGES PÅ FØDEVARER

Andelen af **fødevarer i privat forbrug** var 9,7 pct i 2012.

Fødevarernes andel af det samlede private forbrug er faldet over tid. For 40 år siden tegnede fødevarerne sig for næsten 18 pct. af det private forbrug, hvor andelen i 2012 tegnede sig for 9,7 pct. Denne udvikling skyldes bl.a., at fødevarer er blevet relativt billigere sammenlignet med andre varer i løbet af de senere årtier. Her er der bl.a. tale om, at de mange produktivetsgevinster, der er opnået i fødevarer virksomhederne, er kommet forbrugere til gode gennem lavere fødevarerpriser.

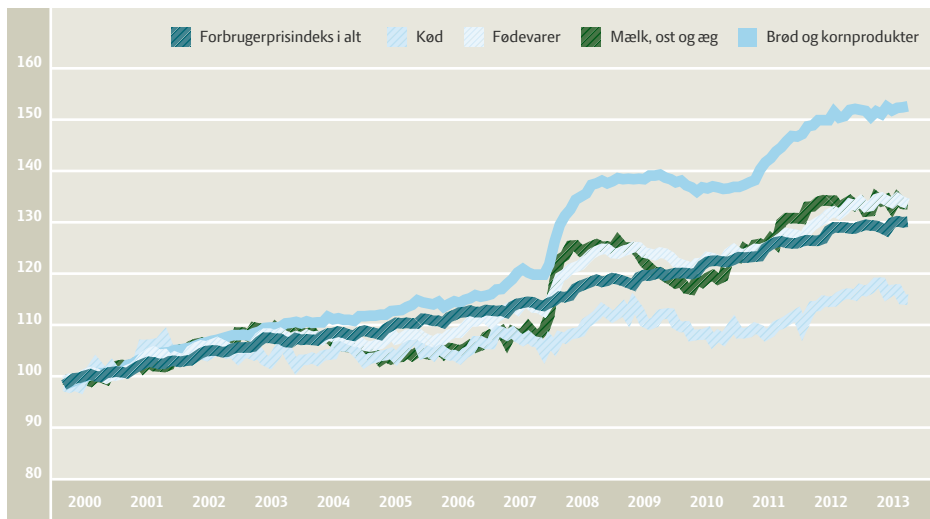
Ligeledes kan den faldende procentsats ses som funktion af en kontinuerligt stigende disponibel indkomst, hvor en mindre del af indkomsten anvendes til fødevarer. Den stigende indkomst benyttes på andre varer end fødevarer.

Figur 3.7 – Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug, pct.

Anm.: Ekskl. fødevarerforbrug i restauranter, offentlige institutioner mv.
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, NAT05.

Figur 3.8 – Udviklingen i forbrugerpriserne for udvalgte fødevarergrupper, indeks 2000=100

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, PRIS6.

FØDEVAREPRISERNE STIGER MODERAT

Prisudviklingen på fødevarer er i høj grad påvirket af internationale forhold, hvor priserne de seneste år igen er steget. Fødevarerpriserne i Danmark steg fra 2010 til 2011 med godt 3 pct. Denne stigning fortsatte i 2012, hvor fødevarerpriserne steg med yderligere 2,5 pct. Forbrugerpriserne generelt set har i samme periode udviklet sig tilsvarende.

For brød og kornprodukter har prisudviklingen det seneste år dog været stagnerende, ligesom priserne på mælk, ost og æg heller ikke har udviklet sig voldsomt. Kødpriserne steget fra 2011 til 2012, med 1,7 pct., men er i første del af 2013 igen faldet lidt. De stagnerende priser hænger bl.a. sammen med afskaffelsen af afgiften på mættet fedt.

A close-up photograph of a person's hand holding a large bunch of fresh, bright orange carrots with their green leafy tops. The person is wearing a dark jacket and a silver watch. The background is slightly blurred, showing a light-colored garment.

» En dansk
husstand
brugte i 2012
ca. 33.500 kr.
på fødevarer.«

Sammenlagt bruges 21 pct. af husstandenes
fødevarerbrug på grøntsager
og kartofler samt frugt og nødder.

DANSKERNE BRUGER FLEST PENGE PÅ KØD

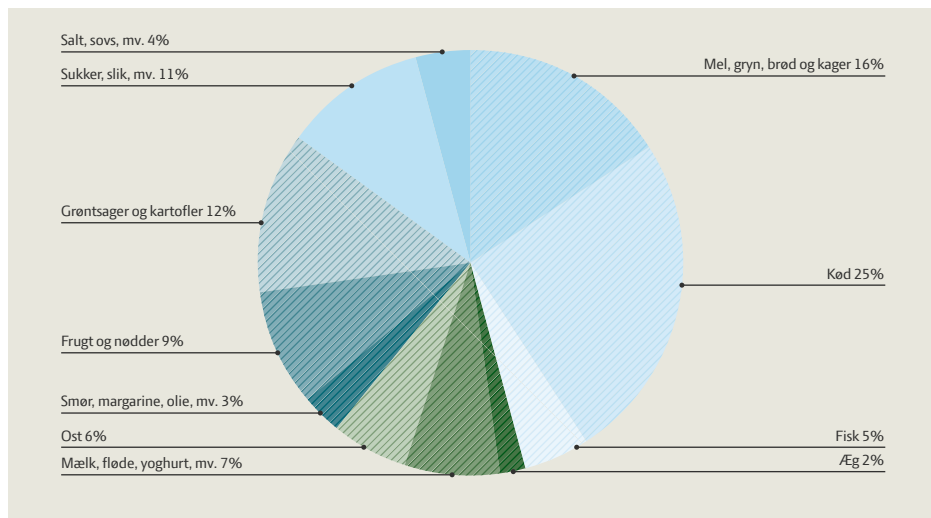
At danskerne i gennemsnit bruger 9,7 pct. af deres indkomst på fødevarer, svarer til at en gennemsnitlig dansk husstand i 2012 brugte ca. 33.500 kr. på fødevarer.

Af disse bruges ca. 25 pct. kød, mens den næstestørste post på fødevarerbudgettet er mel, gryn, brød og kager. 5 pct. af budgettet bruges på fisk.

Sammenlagt bruges 21 pct. af husstandenes fødevarerforbrug på grøntsager og kartofler samt frugt og nødder, mens sukker og slik udgør 11 pct. af fødevarerbudgettet. Mælk, fløde og yoghurt samt ost udgør 13 pct. af de penge, der bruges på fødevarer.

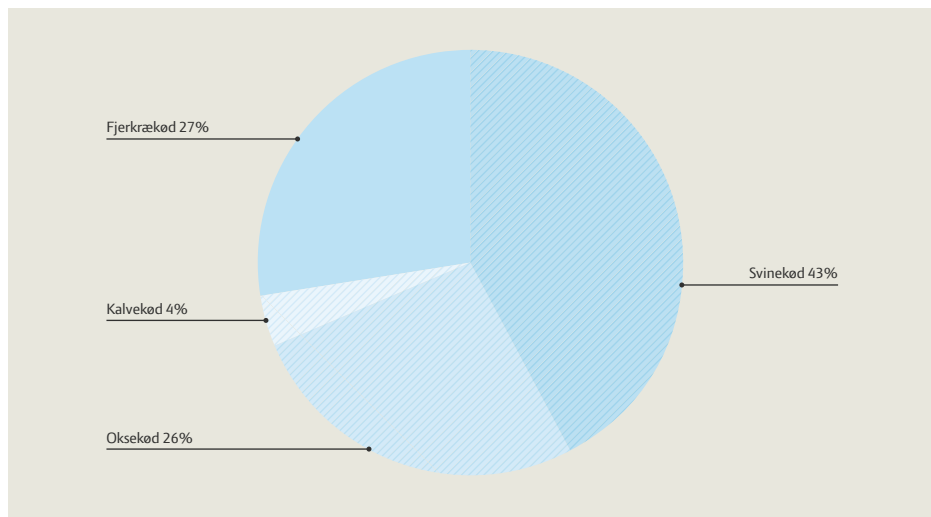
3 pct. af fødevarerbudgettet bruges på smør og margarine, mens 2 pct. bruges på æg og 4 pct. bruges på salt, sovser og lignende.

Figur 3.9 – Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug, pct.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, FU10.

Figur 3.10 – Kødtypernes markedsandele, pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarer baseret på tal fra GfK Panel Services Scandinavia.

KØDETS BETYDNING FOR INDKØB OG MÅLTIDER

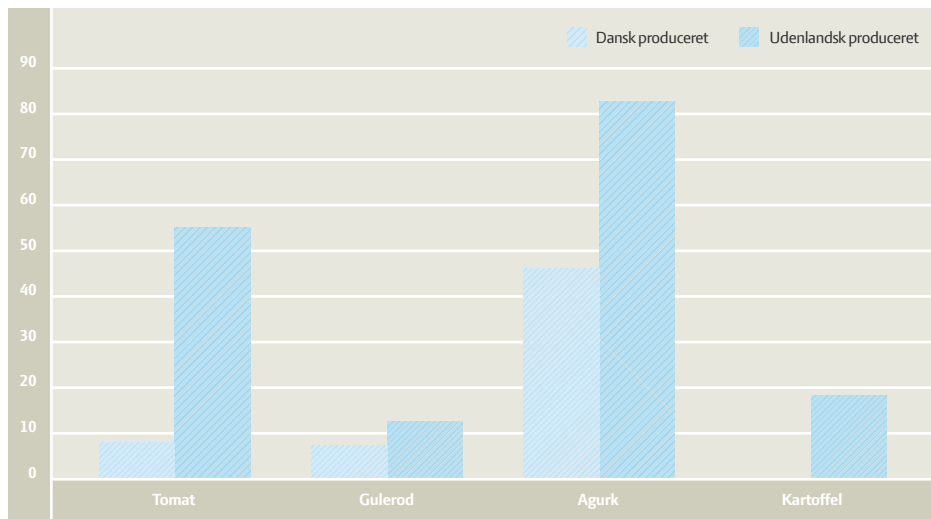
At kødet udgør den største post på husholdningens fødevarerforbrug, stemmer fint overens med kødets betydning for aftenmåltidet. Forbrugerne planlægger typisk hele aftenmåltidet ud fra kødet. Ud af forbruget af forskellig kød i hjemmene udgør svinekødet den største del, mens okse- og fjerkrækød spises næst oftest.

Størstedelen af oksekødet spises hakket, mens svinekødet i højere grad spises som forskellige udskæringer.

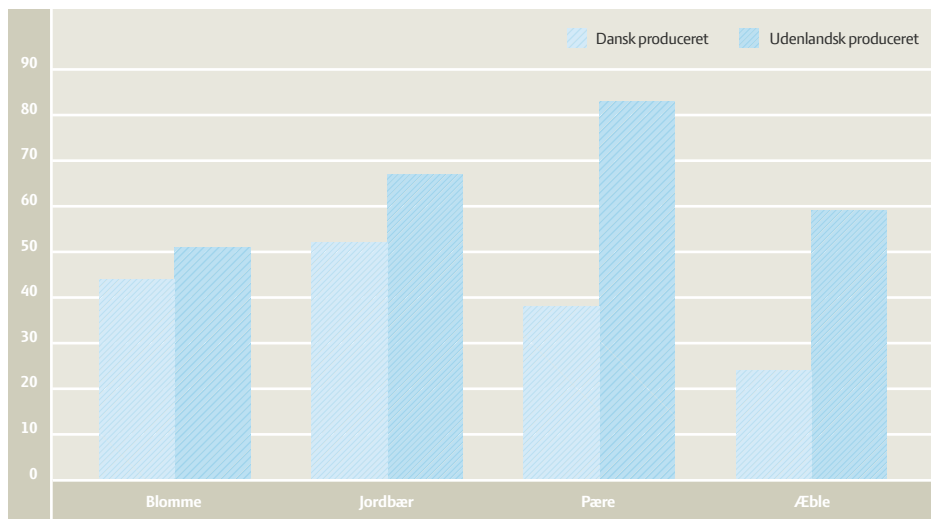
DANSK FRUGT OG GRØNT INDEHOLDER FÆRREST PESTICIDER

Sammenlignet med andre lande, indeholder frugt og grøntsager produceret i Danmark et meget lavt indhold af pesticidrester. Der er således væsentlig højere risiko for pesticidrester i udenlandsk frugt og grønt. Det kommer til udtryk ved, at der er et langt større pesticidindhold i importeret frugt og særligt i forbindelse med grøntsager. Generelt er Danmark et godt eksempel i forhold til at opretholde et højt niveau for fødevarerikkerhed.

Danmark sætter generelt **et højt niveau** inden for fødevarerikkerhed.

Figur 3.11 – Pesticidfund i udvalgt konventionelt dyrket grønt 2011, pct.

Kilde: Fødevarestyrelsen.

Figur 3.12 – Pesticidfund i udvalgt konventionelt dyrket frugt 2011, pct.

Kilde: Fødevarestyrelsen.

Fødevareklyngens bidrag til samfundet

Den danske fødevareklynge bidrager til det danske samfund blandt andet via eksport og beskæftigelse. Fødevareklyngens eksport var i 2012 på 148 mia. kr. De fleste af varerne sælges på det europæiske marked, men eksporten uden for EU er ligeledes voksende. Kina inkl. Hong Kong er fødevareklyngens 3. største eksportmarked.

Fødevareklyngen sikrer arbejdspladser til ca. 183.000 personer. 118.000 er beskæftiget i udkantkommunerne. Fødevareklyngen er derfor en væsentlig bidragsyder til beskæftigelsen i udkantdanmark.

Fødevareklyngen bidrager ydermere til den danske samfund ved at betale en række skatter og afgifter, bl.a. ejendomsskatter, indkomstskatter, pesticidafgifter og energiafgifter.

Hong Kong og Kina

aftager 14,5 mia. kr. af
fødevareklyngens eksport

Tyskland

aftager 27,5 mia. kr. af
fødevareklyngens eksport

Svinekød

22 pct. af eksporten
udgøres af svinekød

148 mia. kr.

Fødevareklyngens
eksport i 2012

Yderkommunerne

16,4 pct. af beskæftigelsen
i yderkommunerne stammer
fra fødevareklyngen

Agroteknologi

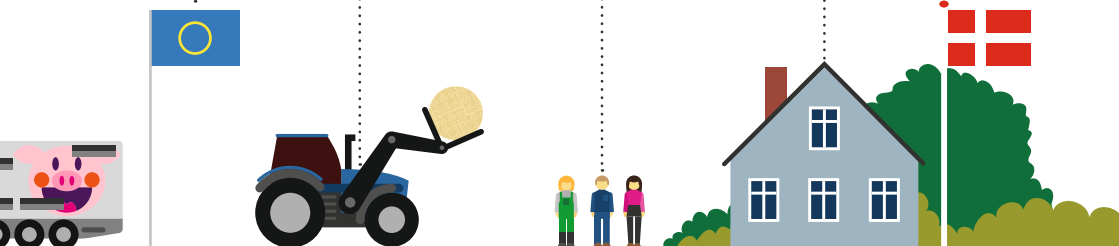
11 mia. kr. eksport

EU

61 pct. af
eksporten
går til EU

Beskæftigelse

183.000 personer

Eksport

FØDEVAREKLYNGEN I NY REKORD

Den danske fødevareklynge eksporterede i 2012 for 148 mia. kr. Fortsat stigende råvarepriser på de globale markeder har betydet, at eksporten for de første seks måneder af 2013 allerede nu ligger 6,5 mia. kr. over samme periode i 2012. Det ser derfor ud til, at rekorden fra 2012 bliver slået i 2013.

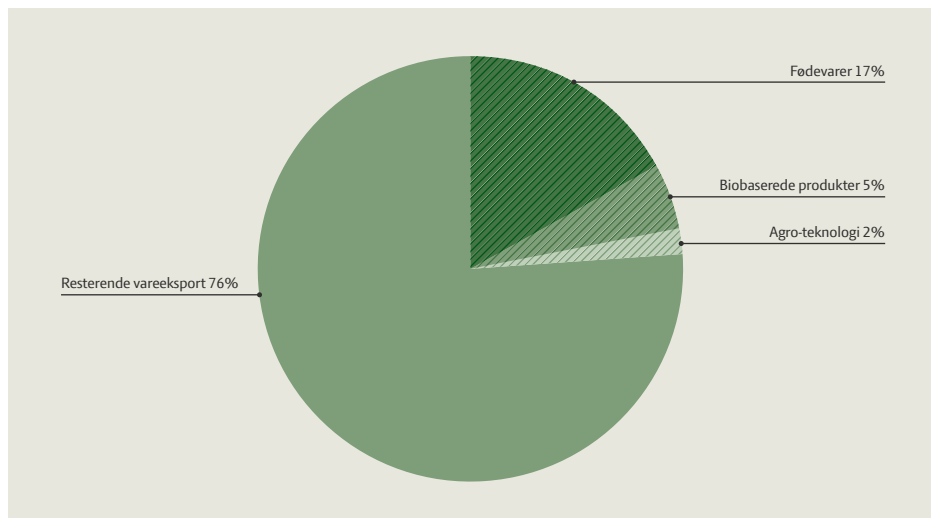
Danmarks samlede vareeksport udgjorde 612 mia. kr. i 2012, heraf repræsenterede fødevareklyngen de 148 mia. kr. Klyngen står dermed for 24 pct. af Danmarks samlede vareeksport, hvilket understreger dens økonomiske betydning. Fødevareklyngen har fordoblet sin eksport over de seneste 25 år.

NY OPGØRELSESMETODE

Landbrug & Fødevarer har i indeværende år opgjort fødevareklyngens samlede udenrigshandel på en ny og mere retvisende måde. Den nye og gamle opgørelsesmetode kan dermed ikke sammenlignes. Opgjort på

Den danske fødevareklynge eksporterede i 2012 for **148 mia. kr.**

Figur 4.1 – Fødevareklyngens andel af samlet vareeksport, 2012, pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarers udenrigshandelstatistik baseret på Danmarks Statistik.

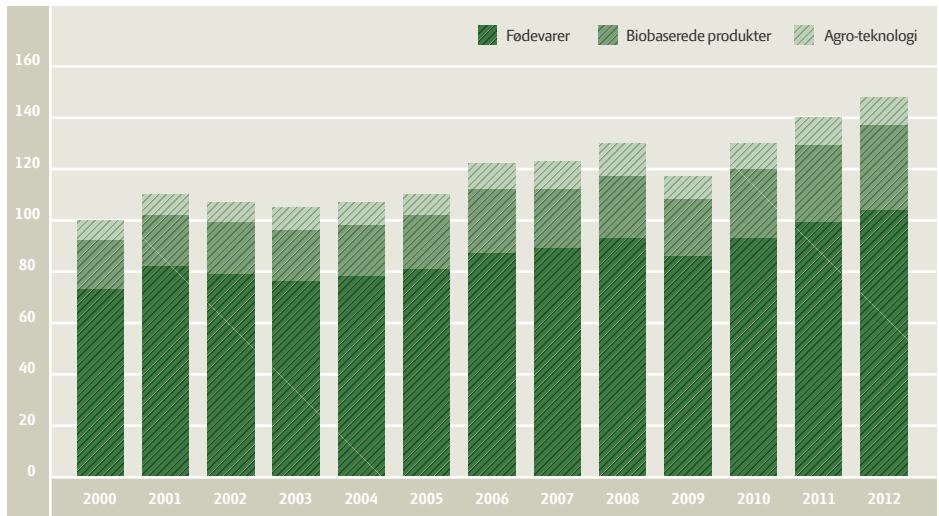
den nye metode steg eksporten isoleret set 7,5 mia. kr. fra 2011 til 2012. Fødevarerklngen omfatter både den direkte fødevareproduktion og de erhverv, der er knyttet til denne produktion.

FØDEVARER, BIOBASEREDE PRODUKTER OG AGROTEKNOLOGI

Klyngen er sammensat af tre grupper:

- Fødevarer er varer som direkte eller indirekte er egnet til menneskeføde – kød, mejeriprodukter mv., men også korn, der først skal forarbejdes eller fodres til dyr, før det bliver til fødevarer.
- Biobaserede produkter er varer, der ikke er egnet som menneskeføde, f.eks. minkskind og huder. Denne kategori omfatter også den store danske eksport af enzymer.
- Agroteknologi er varer, som bruges i tilknytning til fødevareklyngens produktion, bl.a. maskiner både til landbruget og fødevareindustrien. Herunder hører også gødning og plantebeskyttelsesmidler.

Figur 4.2 – Fødevarerklngens eksport, mia. kr.

Kilde: Landbrug & Fødevarers udenrigsstatistik baseret på Danmarks Statistik.

EU DEN STØRSTE AFTAGER AF KLYNGENS PRODUKTER

EU aftager hovedparten af eksportvarerne svarende til 61 pct., med Tyskland i spidsen med 27,5 mia. kr. Sverige aftager 10 pct. af fødevareklyngens eksport svarende til 14,5 mia. kr. i 2012. Tredjestørst i EU er UK, som aftager produkter for ca. 12,8 mia. kr.

SVINEKØD DEN STØRSTE EKSPORTVARE

Af fødevareklyngens eksport på 148 mia. kr. udgør svinekød det 22 pct. eller hvad der svarer til 32,2 mia. kr.

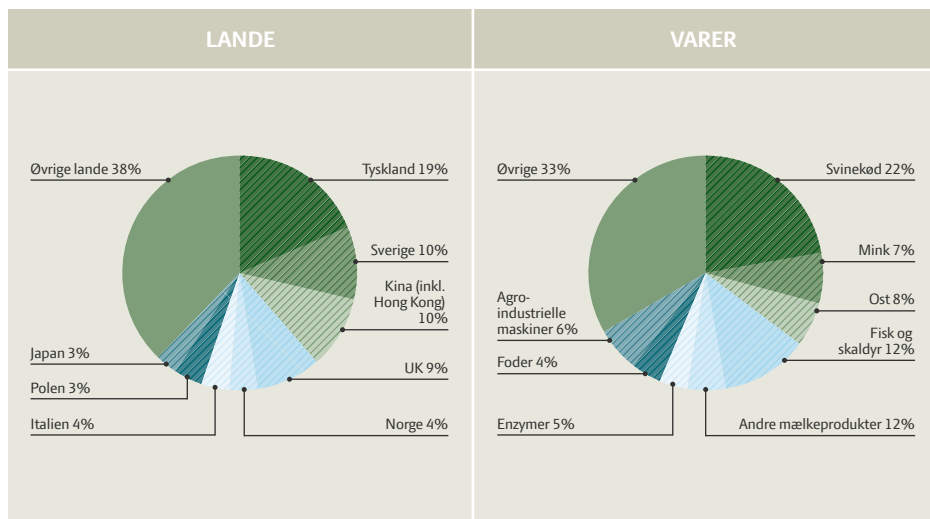
Mejerieksporten, hvoraf ca. halvdelen består af ost, udgjorde i 2012 en værdi på 16,2 mia. kr. Samlet set udgør mejeriprodukterne 20 pct. af fødevareklyngens eksport.

KINA 3. STØRSTE AFTAGER

Eksporten til Kina inkl. Hong Kong er på 14,5 mia. kr., og er dermed den tredjestørste aftager af danske varer fra klyngen.

At Kina ligger på tredjepladsen, få hundrede mio. kr. efter Sverige, skyldes især, at prisen på minkskind er historisk høj. Stort set hele den danske

Figur 4.3 – Fødevareklyngens eksport opdelt på lande og varer, 2012, pct.

Kilde: Landbrug & Fødevarers udenrigshandelstatistik baseret på Danmarks Statistik.

produktion går til eksport, 90 pct. heraf går alene til Kina/Hong Kong. I 2012 var gennemsnitsprisen på de 21 mio. eksporterede skind 514 kr. pr. skind. I de første seks måneder af 2013 lå gennemsnitsprisen på 645 kr. pr. stk. for de eksporterede skind.

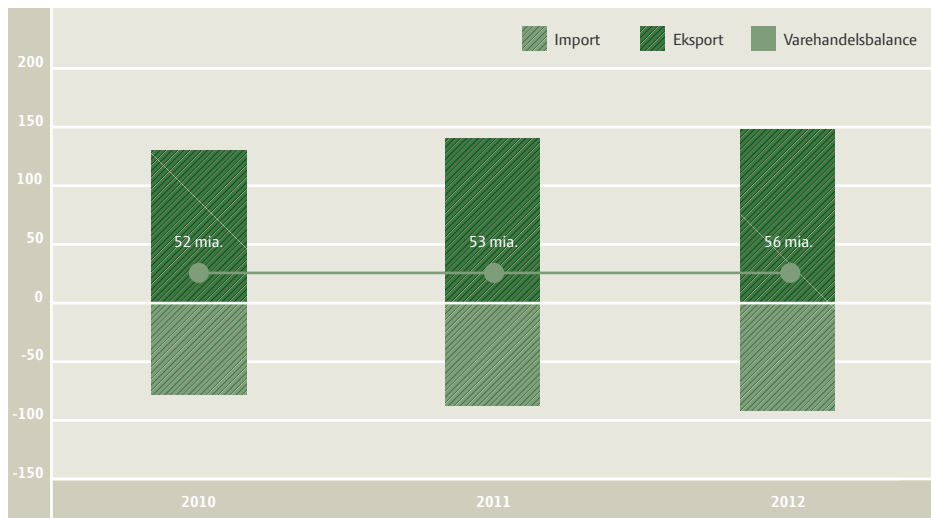
Danmark eksporterede varer for **612 mia. kr.** i 2012.

FØDEVAREKLYNGEN BIDRAGER POSITIVT TIL HANDELSBALANCEN

I 2012 steg såvel eksporten som importen af varer. Danmark eksporterede varer for 612 mia. kr., mens der blev importeret for 533 mia. kr., og dermed udgjorde det samlede handelsbalanceoverskud for varer 78 mia. kr. i 2012.

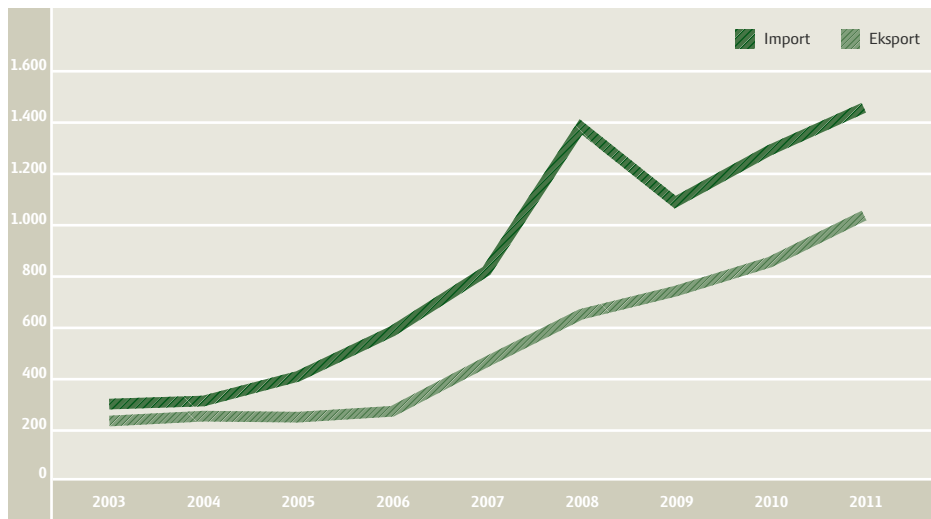
Den samlede eksport af varer fra fødevareklyngen udgjorde 148 mia. kr. i 2012, mens importen tilsvarende udgjorde 92 mia. kr. Således bliver handelsoverskuddet fra fødevareklyngen 56 mia. kr. Det gør fødevareklyngen til en af de største bidragsydere til handelsoverskuddet.

Figur 4.4 – Fødevareklyngens varehandelsoverskud, mia. kr.

Kilde: Landbrug & Fødevarers udenrigshandelsstatistik baseret på Danmarks Statistik.

Figur 4.5 – Udenrigshandel med økologiske varer, mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, OEKO5.

STIGENDE HANDEL MED ØKOLOGISKE FØDEVARER

I takt med at efterspørgslen på økologiske fødevarer er steget, er udenrigshandlen hermed også vokset tilsvarende. Især importen har i senere år oplevet en eksplosiv vækst. Den totale import af økologiske fødevarer udgjorde i 2011 1,5 mia. kr.

Den danske eksport af økologiske fødevarer gik ligeledes frem og lå i 2011 lige over 1 mia. kr.

ØKOLOGI HANDLES PRIMÆRT MED NABOLANDENE

Danmarks økologiske udenrigshandel er koncentreret om Tyskland, Sverige og Holland, som er de vigtigste økologiske samhandelspartnere. Disse tre markeder aftager 73 pct. af den samlede økologiske eksport.

Den økologiske import er ligeledes koncentreret på få lande. Mere end 76 pct. af den samlede værdi af varer stammer fra de fem største samhandelspartnere Italien, Holland, Tyskland, Sverige og Spanien.

Beskæftigelse

FØDEVAREERHVERVET HAR MANGE MEDARBEJDERE

Fødevarerklyngen skabte beskæftigelse til 183.000 personer i 2012 – 125.000 direkte i fødevarerhvervet og 58.000 i afledte støtteerhverv (lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden). Omkring 2/3 af alle jobs kan henføres til eksporten. Antallet af jobs i de afledte følgeerhverv har ligget stabilt de seneste år.

Fødevarerklyngen skabte beskæftigelse til **183.000 personer** i 2012.

Den økonomiske aktivitet ved primært at fremstille af fødevarer skaber også vækst i andre erhverv. Hvert år bliver der skabt danske skattepligtige lønninger på 50 mia. kr. som følge af fødevarerhvervets produktion, 28 mia. direkte fra landbrugs- og fødevarer virksomhederne. I den afledte beskæftigelse skabes der yderligere 22 mia. kr., navnlig i serviceerhvervene hvor de 16,6 mia. kr. heraf skabes. Med et skattetryk lige under 50, betyder det, at der hvert år betales indkomstskatter i omegnen af 20-25 mia. kr. til statskassen, som følge af fødevarerproduktionen i Danmark.

Tabel 4.6

Fødevarerklyngens beskæftigelse, pers.							
	1970	1980	1990	2000	2010	2011	2012
Landbrug og gartneri	230.000	171.000	122.000	82.000	65.000	65.000	66.000
Fiskeri	12.000	9.000	7.000	5.000	3.000	3.000	3.000
Primær produktion	242.000	180.000	129.000	87.000	68.000	68.000	69.000
Slagterier	25.000	23.000	25.000	20.000	14.000	14.000	14.000
Fiskeindustri	6.000	5.000	8.000	5.000	4.000	4.000	4.000
Mejerier	16.000	13.000	13.000	10.000	9.000	9.000	9.000
Bagerier, brødfabrikker mm	30.000	23.000	21.000	19.000	15.000	15.000	14.000
Anden fødevarerindustri	21.000	18.000	19.000	17.000	13.000	13.000	13.000
Drikkevarerindustri	12.000	12.000	7.000	6.000	4.000	4.000	4.000
Forarbejdning mv i alt	111.000	94.000	92.000	78.000	59.000	57.000	57.000
Forsynings- og servicevirksomheder (=afledt)	80.000	85.000	80.000	65.000	59.000	59.000	59.000
Fødevarerklyngen i alt	433.000	359.000	301.000	230.000	186.000	184.000	183.000

Anm.: Nationalregnskabs afgrænsning af beskæftigede er ikke sammenlignelig med den registerbaserede beskæftigelsesstatistik. Beskæftigelseseffekten er eksklusiv investeringer i jordbrugssektorens virksomheder.

Kilde: Danmarks Statistik, FØI og egne beregninger.

An aerial photograph of a rural landscape. A paved road curves through the scene, separating a large, golden-brown field with visible tire tracks from a greener area with trees and a smaller field. The text is overlaid on the left side of the image.

» 118.000 af de 183.000
beskæftigede i
fødevareklyngen
arbejder i
udkantskommunerne.
Det betyder samtidig,
at erhvervet
genererer ca. 65.000
arbejdspladser i de
øvrige kommuner.«

I 2012 skabte hver beskæftiget i fødevareklyngen en produktionsværdi på 1,2 mio. kr. (faste 2005-priser), hvilket er en fordobling på 20 år.

Over tid er beskæftigelsen faldet i såvel primærproduktionen som i forarbejdningssektoren. I 1966 var der alene i primærlandbruget og gartneri beskæftiget 275.000 personer, mens der i 2012 var 69.000 personer.

HØJ REGIONAL BESKÆFTIGELSE I FØDEVAREERHVERVET

En stor del af fødevareklyngens produktion foregår i land- og yderkommunerne i Danmark. Klyngen, og de deraf afledte erhverv, har som arbejds giver, stor betydning i de såkaldte udkantkommuner.

Kriteriet for betegnelsen udkantkommune er defineret af By- og Landskabsstyrelsens opdeling i Landsplanredøgørelsen. Der skelnes mellem fire kommunetyper; yderkommuner (16 stk.), landkommuner (29 stk.), mellemkommuner (18 stk.) og bykommuner (35 stk.). Yderkommuner og landkommuner betegnes udkantkommuner.

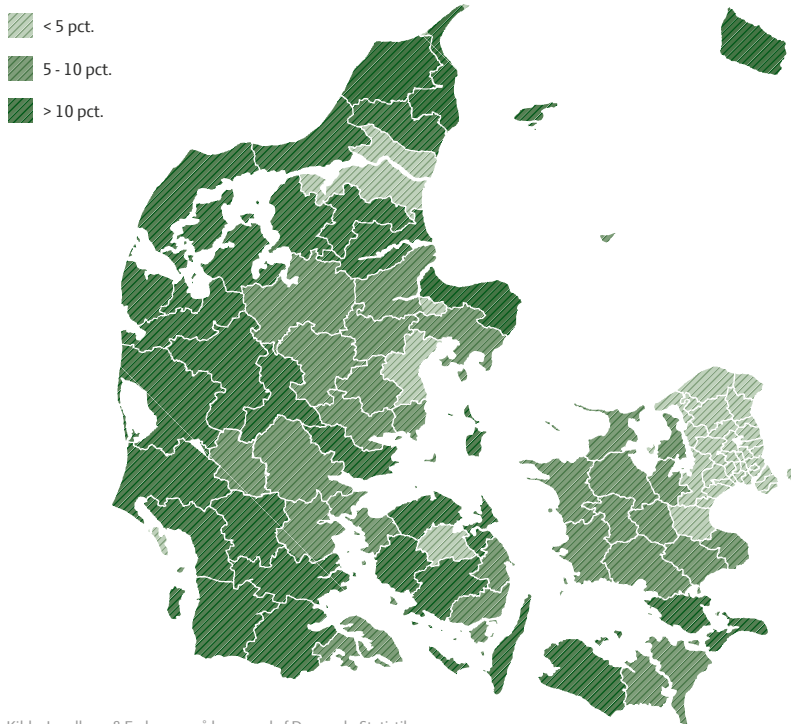
118.000 af de 183.000 i fødevareklyngen er beskæftiget i udkantkommunerne. Det betyder samtidig, at erhvervet genererer ca. 65.000 arbejdspladser i de øvrige kommuner.

Fødevareklyngens samlede beskæftigelse i udkantkommunerne er 12,5 pct. af den samlede beskæftigelse her. I yderkommunerne udgør erhvervene knap 16,4 pct. af den samlede beskæftigelse. I landkommuner udgør klyngen 11,2 pct. af beskæftigelsen.

I 66 af de 98 kommuner har klyngen skabt mere end 1.000 arbejdspladser. Og i 36 kommuner har klyngen en beskæftigelsesandel på mere end 10 pct. af den samlede beskæftigelse.

En stor del af **fødevareklyngens produktion foregår i land- og yderkommunerne i Danmark.**

Figur 4.7 – Fødevareklyngens regionale beskæftigelse i andel af alle beskæftigede, 2012

Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af Danmarks Statistik.

Skatter og afgifter

FØDEVAREERHVERV BIDRAGER TIL SAMFUNDET

Fødevarerhvervet bidrager i høj grad til samfundsøkonomien med en lang række skatter og afgifter. Det er både de skatter og afgifter som virksomhederne og landmændene betaler, men også skat fra de beskæftigede i fødevarerhvervet.

Fødevarerhvervet er ligeledes pålagt en lang række afgifter, som også går i statskassen. Blandt andet betaler landbruget ejendomsskatter. I 2012 udgjorde ejendomsskatterne fra landbruget 729 mio. kr. Dette tal forventes at stige til 829 mio. i 2013, hvilket er en stigning på ca. 14 pct.

Der blev i 2012 opkrævet et samlet pesticidafgiftsprovener på 551 mio. kr., hvilket er 16 pct. mere end i 2011. En del af pesticidafgiftsprovenerne tilbageføres til promillefondene.

EJENDOMSSKATTERNE HAR STOR INDVIRKNING PÅ LANDBRUGET

For 2013 udskrives ejendomsskatterne på grundlag af den offentlige ejendomsvurdering pr. 1. oktober 2012. Ejendomsskatten, der benævnes grundskyld, opkræves af kommunen. Som led i kommunalreformen blev amternes grundskyldsoptæring ved årsskiftet 2006/2007 overført til kommunerne. Efter 2006 vurderes værdien af ejendomme kun hvert andet år.

Siden kommunalreformen har der for produktionsjord været et loft over grundskyldspromillen. Fra 1. januar 2011 har loftet været på 7,2 promille. Der er intet nedslag i grundskyldspromillen på den del af grundværdien, som vedrører stuehuset. Her kan grundskyldspromillen udgøre mindst 16 og højst 34 promille, hvilket svarer til det, der gælder for boliger generelt.

I foråret 2003 blev der indført et loft over stigningen i grundlaget for ejendomsskatten på højst 7 pct.

Landbrugets samlede ejendomsskatter udgør 828,2 mio. kr. i 2013.

Tabel 4.8

Landbrugets grundværdi og ejendomsskatter, mio. kr.		
	Grundværdi**	Ejendomsskatter***
Skatteår:		
2000	58.000	695
2001	64.800	956
2002	73.900	1.016
2003	75.500	1.081
2004	88.700	1.025
2005	91.600	900
2006	132.200	897
2007	...	934
2008	199.600	998
2009	...	1.046
2010	151.400	1.120
2011	...	701
2012	112.953	729
2013	120.103	828*

* Estimat.

Landbrugets ejendomme vurderedes ikke i 2007, 2009 og 2011.

Kilde: **SKATs vurderingsstatistik 2010 og ***Danmarks Statistik.

DEN OFFENTLIGE VURDERING ER UDGANGSPUNKT FOR SKATTERNE

Fra og med 2003 bliver vurderingen af erhvervejendomme kun foretaget i lige år, mens parcelluse vil blive vurderet i ulige år. Der vil i årene uden vurdering ske en regulering af ejendomsværdien på grundlag af værdistigningen på de enkelte ejendoms kategorier. Seneste vurdering blev foretaget i 2012.

ÆNDRING I PESTICIDAFGIFTERNE

Fra 1/7 2013 trådte forhøjede pesticidafgifter i kraft. Pesticidafgiften for insektmidler opkræves nu med 40 pct. af detailprisen inkl. afgift, men uden moms modsat 35 pct. af detailprisen inkl. afgift, ekskl. moms indtil 30/6 2013. Det svarer til ca. 62 pct. af detailværdien uden afgift. For ukrudtsmidler, svampemidler og vækstreguleringsmidler opkræves pesticidafgiften nu med 30 pct. af detailprisen inkl. afgift, men uden moms. Førhen opkrævedes kun 25 pct. af detailprisen inkl. afgift, ekskl. moms. Det svarer til 40 pct. af detailværdien uden afgift.

Tabel 4.9

Jordbrugets pesticidafgift, mio. kr.										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
Samlede provenu	412	365	445	572	440	461	477	551	520	645
Tilbageført ¹⁾	330	351	342	302	369	250	250	250	²⁾ 255	250
Nettopesticidafgift	82	14	103	270	71	211	227	301	375	395

1) Tilbageførelsen til promilleafgiftsfonden sker på følgende måde: Fra og med 2010 er tilbageføres et fast beløb på 250 mio. kr.

I perioden 2004-2009 blev 83 pct. af provenuet tilbageført. Siden 2007 sker tilbageførelsen i det 2. år efter opkrævningen.

2) Inkl. tilbageførelse til kartoffelafgiftsfonden.

* Estimat.

Kilde: Skatteministeriet.

Med aftalen om Grøn Vækst i 2009 er det besluttet at omlægge pesticidafgiften, så der pålægges de højeste afgifter på de mest miljø- og sundhedsbelastende pesticider.

EN DEL AF PESTICIDAFGIFTERNE TILBAGEFØRES TIL LANDBRUGET

Som en del af pesticidafgiftsordningen tilbageføres en del af de opkrævede midler til jordbrugets fonde. Midlerne overføres fra Skatteministeriet til Fødevarerministeriet som promillemidler, der fordeles mellem promilleafgiftsfondene mv. Promilleafgiftsfondene har til formål at styrke erhvervets udvikling, og finansierer blandt andet forsknings- og udviklingsaktiviteter.

Med aftalen om Grøn Vækst mellem den tidligere regering og Dansk Folkeparti er tilbageførelsen af pesticidafgifter ændret fra og med 2010, således at der årligt overføres 250 mio. kr. via Fødevarerministeriet til promilleafgiftsfondene mv., hvilket er færre penge end tidligere. Pengene i promilleafgiftsfonden fordeles til en lang række projekter, hvor det overordnede formål er at styrke landbrugets og fødevarersektorens udviklingsmuligheder og konkurrenceevne.

De øvrige midler bliver overført til forskellige aktiviteter og fordeles mellem Miljøministeriet og Fødevarerministeriet.

Promilleafgiftsfondene har til formål at **styrke erhvervets udvikling.**

Tabel 4.10

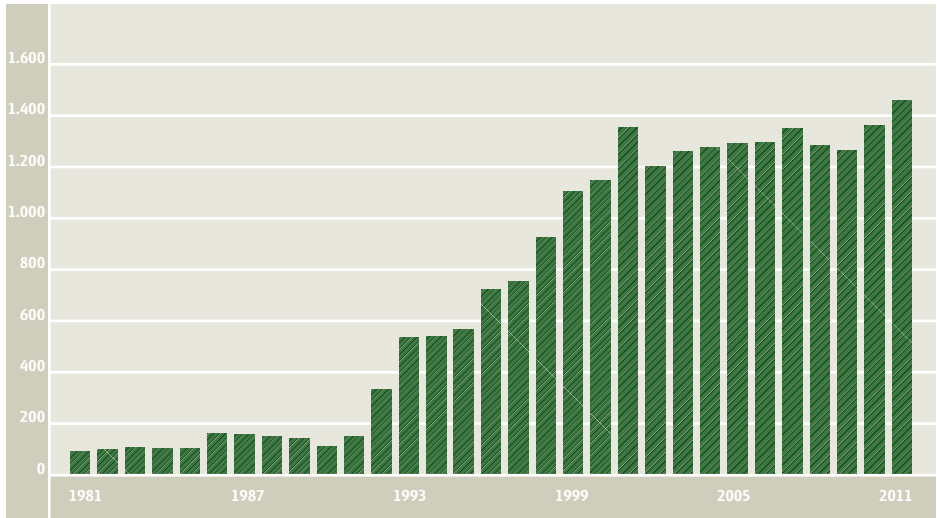
Fødevareklyngens energifgifter, mio. kr.				
	Energifgifter	CO ₂	SO ₂	I alt
Salgsafgrøder	250	131	1	382
Kvægsektor	110	58	0	168
Svinesektor	97	51	0	147
Fjerkræsektor	8	4	0	13
Pelsdyravl m.v.	0	0	0	0
Gartneri	83	44	0	127
Primær	549	287	2	838
Fiskeri	13	48	1	62
Slagterier (kvæg)	4	3	0	8
Slagterier (svin)	34	26	0	60
Slagterier (fjerkræ)	4	3	0	8
Fiskeindustri	14	8	0	23
Mejerier	91	33	0	124
Bagerier, brødfabrikker mv.	37	19	0	56
Anden fødevareindustri	130	62	1	193
Drikkevareindustri	61	29	0	90
Forarbejdning	390	232	1	623
Fødevareklyngen	939	519	3	1.461

Kilde: Landbrug & Fødevarer, baseret på data fra Danmarks Statistik.

STORE UDGIFTER TIL ENERGIAFGIFTER

Fødevareklyngen har haft stigende omkostninger til energi- og CO₂-afgifter siden indførelsen af den grønne lovfgiftspakke i 1995, hvor afgifterne blev omlagt til at være afhængige af energiens anvendelse. Energiomkostningerne er steget med 750 pct. fra starten af 1990'erne frem til 2005. De efterfølgende år er afgiftsbetalingen fladet ud. I 2011 blev der købt energi i fødevareklyngen for 10,3 mia. kroner

Afgiftsbelastningen er øget gradvist over en årrække med yderligere stigninger i perioden 2010-2013 som følge af aftalen om Forårspakke 2.0. En del af den nye belastning lempes dog fra 2014 som følge af den politiske aftale om Vækstplan DK, der blev indgået i foråret 2013. Aftalen betyder

Figur 4.11 – Udvikling i fødevareklyngens energifgifter, i mio. kr.

Kilde: Landbrug & Fødevarer, baseret på data fra Danmarks Statistik.

blandt andet, at CO₂-afgifterne på elektricitet bortfalder for erhvervsvirksomheder. Væksttalen skønnes at reducere de energifgiftsrelaterede omkostninger i fødevareklyngen med ca. 300 millioner kroner om året.

Afgiftsbetalingen er afhængig af energiforbrugets sammensætning af brændsler. Den klassiske energifgift går tilbage fra før 1970. CO₂-afgiften blev indført med virkning fra 1992, mens SO₂-afgiften blev indført med virkning i 1996.

Udover egentlige energifgifter betaler fødevareklyngen også en række andre politisk fastsatte omkostninger på energiområdet. Det er midler, der ikke tilfalder staten, men som anvendes til at finansiere infrastruktur og politiske ønsker på klima- og energiområdet. Af størst betydning er den såkaldte PSO-tarif (Public Service Obligation), som alle el-kunder betaler med et fast beløb per forbrugt elektricitet, og som primært anvendes til at finansiere udbygningen med vedvarende energi. PSO-tariffen er øget de senere år hvilket betyder, at fødevareklyngen i år 2013 betaler godt 500 millioner kroner til PSO. Med nye vedvarende energiinitiativer

Fødevareklyngen
betaler **godt**
500 mio. kr. til
PSO i 2012.

Vandforsyning og spildevandsforsyning er **essentielt for fødevareklyngens udvikling og konkurrenceevne.**

i den brede energipolitiske aftale fra 2012 ventes PSO-betalingen at stige yderligere i årene frem til 2020.

PRISEN PÅ SPILDEVAND STIGER MERE END ANDRE PRISER

Vand er en helt central råvare for fødevareklyngen i Danmark. På grund af høje krav til hygiejne, bruger fødevarevirksomhederne meget vand, hvilket betyder, at både vandforsyningen og spildevandsforsyningen er helt essentielt for erhvervets udvikling og konkurrenceevne.

Omkostningsstrukturen og prisfastsættelsen i forbindelse med rensning af spildevand er derfor af stor betydning for erhvervet. Spildevandspriserne er steget siden årtusindskiftet. Fra 2000 til 2012 er alene vandafledningsafgiften steget til næsten det dobbelte i Danmark, mens forbrugerpriserne blot er steget ca. 30 pct. Ifølge seneste opgørelser fra OECD fremgår det, at Danmark har de højeste priser inkl. moms på vand- og spildevand.

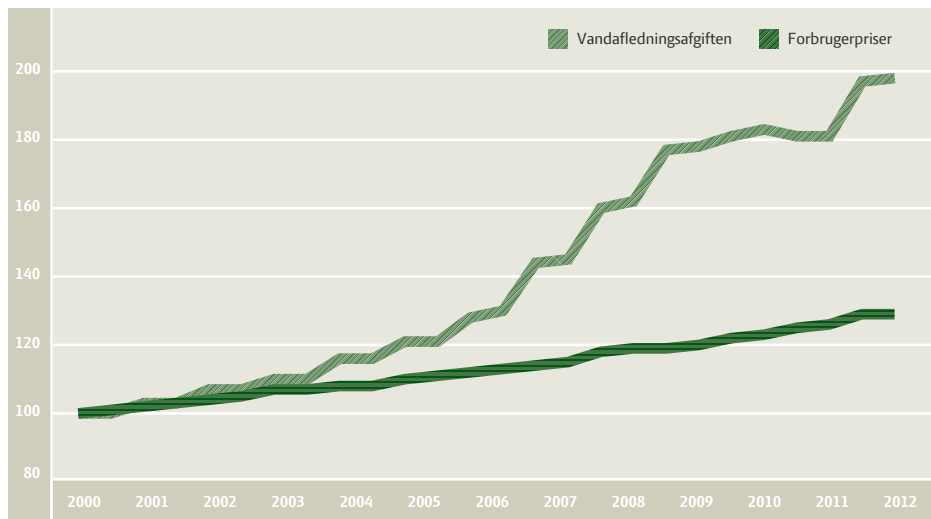
I juni 2013 vedtog folketingsen en ændring af spildevandsbetalingsloven, som betyder, at virksomhedernes betaling i højere grad kommer til at svare til de omkostninger, der er ved at behandle det. Lovændringen betyder, at store vandforbrugende virksomheder – over en 5-årig periode – vil få lettelse i betalingen på mellem 20 og 60 pct. Fuldt indfaset vil de store forbrugere opnå lettelse på samlet set 700 mio. kr., som forventes indhentet i form af effektiviseringer i vandsektoren som led i en kommende evaluering af vandsektorloven.

På trods af væsentlige lettelse forventes det imidlertid, at Danmark fremover stadig vil være blandt de lande, som har de højeste spildevandspriser. Det skyldes blandt andet store udgifter til klimatilpasning og den danske implementering af EU's vandrammedirektiv, som delvist finansieres over spildevandstaksterne.

DANSKE FØDEVAREVIRKSOMHEDER SPARER PÅ VANDET

Danske fødevarevirksomheder har en lang tradition for at spare på vandet. For eksempel bruger de danske slagterier i dag cirka en tredjedel af den vandmængde pr. gris, som blev brugt for 25 år siden.

Figur 4.12 – Prisudviklingen for vandafledningsafgiften sammenlignet med den generelle prisudvikling i samfundet, indeks 2000=100

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk, PRIS6.

Nøgletals- oversigt

Tabel 5.1

Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug								
	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antal landbrugsbedrifter	52.662	50.069	44.618	43.415	41.384	42.099	40.660	39.930
Landbrugsareal, 1.000 ha	2.618	2.676	2.663	2.668	2.624	2.646	2.640	2.645
Gns. bedriftsstørrelse, ha	50	53	61	63	65	65	65	66
Beskæftigelse								
- Primærjordbrug		66.500	63.700	64.400	62.900	68.354	67.793	68.574
- Forarbejdning og forædling		38.900	3.700	37.400	35.300	59.041	57.362	56.557
- Afledte erhverv		44.300	48.200	49.500	47.100	58.567	58.734	58.614
Fødevarerhvervet i alt		149.713	149.509	151.505	145.416	185.962	183.889	183.745
Heraf lønmodtagere		110.800	112.400	115.200	109.300	149.229	148.898	150.415
Fødevarerhvervets andel af beskæftigelsen i pct.		6	5	5	5	7	7	7
Bruttoinvesteringer, mio. kr.		10.847	11.467	15.043	15.720	7.479	6.486	6.271
Antal malkekobesætninger	10.327	6.626	5.383	4.969	4.380	4.245	4.062	3.886
Antal svinebesætninger	13.231	9.015	7.213	5.819	5.041	5.068	4.642	4.181
Antal heste, 1.000 stk.	40	54	53	60	58	60	61	68
Antal malkekøer, 1.000 stk.	636	564	545	558	563	568	565	587
Antal svin, 1.000 stk.	11.922	13.534	13.723	12.738	12.369	13.173	12.938	12.331
Antal høner, 1.000 stk.	3.681	3.192	3.174	3.521	3.280	3.900	3.815	3.958
Korn i pct. af landbrugsareal	57	56	55	56	56	56	56	57
Rodfrugter i pct. af landbrugsareal	4	3	3	3	3	3	3	3
Græs i pct. af landbrugsareal	23	25	25	27	28	29	29	29
Handelsgødningsforbrug, kg pr. ha:								
Kvælstof	95	78	72	83	75	72	74	71
Kalium	27	24	22	22	10	16	17	16
Fosfor	7	6	5	5	3	4	4	5
Kornproduktion mio. tons	9,4	9,3	8,2	9,1	10,1	8,7	8,8	9
Mængdeindeks for den samlede landbrugsproduktion, 1980 = 100	143	150	154	154	156	156	158	158

Tabel 5.1 - Fortsat

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Salgsprodukter i alt, mio. kr.	54.810	55.182	61.131	65.061	58.860	64.908	74.565	82.066
Animalske produkter, mio. kr.	35,279	36,730	37,221	39,870	37,233	41,798	47,578	52,652
Vegetabiliske produkter, mio. kr.	19,531	18,452	23,993	25,210	21,619	23,063	27,029	28,517
Landbrugsmæssige tjenester mv., mio. kr.	1.282	1.934	1.969	2.341	2.510	2.604	2.492	2.504
Forbrug i produktionen i alt, mio. kr.	39.546	41.940	48.474	55.050	50.100	52.718	58.117	60.396
Generelle drifts tilskud, mio. kr.	394	6.988	7.352	7.742	7.508	7.313	7.544	7.715
Produktionskatte, mio. kr.	846	1.016	1.017	1.081	1.171	1.272	792	821
Bruttofaktorindkomst, mio. kr.	22.643	22.135	23.274	18.420	18.420	24.741	25.855	32.782
Driftsresultat før renter, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	583	757	819	317	28	766	960	1313
Afkoblet støtte pr. heltidsbedrift					379	355	379	435
Nettorenteudgifter af landbrug, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	340	482	708	1,321	-962	-917	-902	-894
Driftsresultat, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	243	275	111	-636	-555	204	437	854
Fødevareklyngens eksport, mio. kr.	100.501	110.693	122.696	129.768	117.572	129.946	140.446	147.947
Aktiver i selveje, kontantværdi, mia. kr.	294	388	498	652	644	642	598	596
Gæld i pct. af kontantværdi	50	56	53	46	50	52	55	55
Forrentningsprocent på heltidsbrug	2,8	1	1	0	-1	1,7	2,1	3,2

Kilde: Baseret på oplysninger fra Danmarks Statistik, Fødevareøkonomisk Institut og Landbrug & Fødevarer. Beskæftigelsesstal frem til og med 2009 er opgørelse fra den tidligere statistiske fordeling af fødevarerhvervet.

» Produktionen
i landbruget er
de seneste godt
20 år steget med
18 pct., mens
miljøbelastningen
er faldet. «

Landbrug & Fødevarer

Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V

T +45 3339 4000
F +45 3339 4141

E info@lf.dk
W www.lf.dk